

KAREL POLÁČEK

MARIÁŠ A JINÉ ŽIVNOSTI

OBSAH

Upozornění pro čtenáře

O povídce živnostenské

O stavu holičském

O stavu zubních lékařů

O stavu malířském

O stavu hasičském

O stavu šachistů

Firmy

O stavu portýrském

Kavárna

O stavu rodáků

O stavu filatelistickém

Novináři

Roznašečky

Pojednání o obchodě

O stavu bankovním

O stavu redaktorském

O stavu obchodních cestujících

O ženské otázce

O stavu kamnářském

Některé praktické pokyny, jichž třeba dbáti při hře kulečníku

Praktická rukověť hry mariáš

Poučení, kterak se státi otcem

Oldřich a Božena

Kupido

Kalendář paní a dívek českých na obyčejný rok

O povídce živnostenské

Politické strany, které se u nás po převratu etablovaly, vyložily ve svém stánku vedle všelikých existenčních výhod pro své straníky i dokonalý program kulturní. Možno konstatovati, že na podkladě programů stran vyvinulo se svérázné umění, najmě písemnictví stranicko-politické.

Je nám zajisté známa podstata románu zdělaného na základě programu republikánského. Obsah takového písemnictví bývá zpravidla takový: Dcera nebožtíka statkáře – sličná, hrdá, vážná – sama vede celé hospodářství – láska k rodné půdě (idealismus); na druhé straně úředníci lesní správy hraběcí – hon za světskou marností – městské cetky a pozlátko – opovržlivý posměch nad prostým životem venkovským vedle ucházení se o ruku dcery nebožtíka statkáře (materialismus). Vítězí idealismus: ruku dcery nebožtíka statkáře dostane nemluvný, divoce zarostlý lesník – pod drsnou korou bije srdce šlechtné. Románů takového druhu udělal množství neslychané slovný spisovatel Bohumil Brodský.

Také jiné strany mají svoje písemnictví. Pro katolické lidovce hodí se najmě povídky královéhradeckého pana Šupky pro pobožný a poučný ráz; jsou to historie utěšené, protože v nich i prostý, neučený lidovec přemůže svojí chytrostí židovského lichváře, jemuž pak nezbyvá než zlostí prskati; a taktéž proto, že rouhačům zchromnou údy a nevěrci obracejí se před smrtí na katolickou víru.

Bylo již sdostatek psáno o komunistické literatuře, ve které střídavě v dlouhých a kratičkých verších předkládá se dělnictvu kaviár s jazz-bandem, hýření v barech s těžkým životem námořníků, křepčení černochoů s dělnickým milováním na uhelných haldách, koktajly s vyzýváním k světové revoluci. Naproti tomu umělce sociálpatriotické horečně zajímá poměr továrníkova syna k chudé dělnici, zasazený do stávkového ovzduší. Jistěže zvítězí nevinná láska, jež končí sňatkem, a dělníci stanou se účastnými na výtěžku továrny.

Zatímco ostatní strany oplývají bohatstvím myšlenek, stojí tu politická živnostensko-obchodnická strana chudá a prázdná. Světový názor této strany je determinován dvěma myšlenkami. Dolní mez tvoří heslo: Nepomůže-li si živnostnictvo samo – nikdo mu nepomůže – a nejzazší mez je idea: Živnostnictvo úpí pod tíhou nesnesitelných daní. Světový názor politicko-živnostenský a středostavovský je v podstatě velmi pochmurný pesimismus. Politickému živnostníku nezbyvá než úpět pod tíhou nesnesitelných daní. Přestane-li úpět, přestává býti i politickým živnostníkem, což jasně prokážeme vypravováním povídky směru

národnědemokratického. Obsah této povídky by byl asi takový: Chudý vandrovník přichází odkudsi z venkova do Prahy. Je hladov a oděv jeho je chatrný. Avšak tento chudý vandrovník se pilností a šetrností vyšine tak, že to přivede až na majitele továrny. Je na svoje dělníky vlídný, je dobrodincem celého kraje a horlivě podporuje národní jednoty obranné. Na Štědrý večer uspořádá pro všechny svoje zaměstnance hostinu. Zřídí pro školní mládež polévkový odbor. A když zemře, provázejí ho všechny spolky a cechy na poslední cestě za zvuků smutečních pochodů.

Tato životní dráha nemůže býti údělem politickému živnostníku. Továrníkem se nemůže stát – pak by nebyl již živnostníkem, neboť fabričná výroba ubíjí střední stav. Ba ani nemůže mu živnost zkvétat, neboť politickému živnostníkovi jest úpěti pod tíhou nesnesitelných daní. Ani klesnouti pod daňovým břemenem není mu přáno; pak by, nemaje živnosti, stal se kořistí socialistických stran. Obsah vánoční povídky ze života politicko-obchodnicko-středostavovského byl by zajisté málo radostný a nad pomýšlení truchlivý: Jest velmi pravděpodobno, že by hrdina této povídky dostal pod vánoční stromek daňový výměr, nad nímž bylo by mu hořkovati a jenž by se stal předmětem intervence milých kolegů poslanců.

Je zajisté těžko vybudovati na základě ideje, že živnostnictvo úpí pod tíhou nesnesitelných daní, bohatou literaturu středostavovskou. Jen tak lze si vysvětliti, že Reforma posud nevypsala soutěže na původní sbírku lyrických básní obsahu živnostenského, nebo knihu živnostnicko-obchodnických esejí či původní drama středostavovské. To jsou úkoly, které čekají v budoucnosti kulturní činitele této strany.

Nedostatek tradice strany živnostenské snaží se vůdčí duchové strany nahraditi jinak. Karel Havlíček nazýván jest v oslavném článku živnostenského deníku „synem českého živnostníka“. To jest zásluha politické strany živnostenské, kterou jí nemůže upříti ani nejurputnější nepřítel. Tím je také prokázáno, že kdyby dnes Havlíček žil, nemohl by býti ničím jiným než politickým živnostníkem již z úcty k svému otci.

Nicméně však není duchovní život politicko-živnostenský tak chudý a skrovný, jako by se zdálo na první pohled. Ba právě naopak, nelze přehlédnouti veškeré bohatství lidového umění živnostenského. Lidové básnictví živnostenské libuje si v úsečné epigramatické formě, v důrazných dvojverších a čtyřverších i v delších básních, ve kterých lapidární formou doporučují se výrobky jednotlivých firem. Budoucí pilný folklorista a snaživý sběratel lidové poezie živnostensko-obchodnicko-středostavovské nebude moci nevšímavě pomíjeti taková

jadrná rčení: „Zdraví, sílu, svěžest dává jediné kolínská káva.“ – „Každý otec, každá matka chválí zboží Brouk & Babka.“ – „Pověst letí celým světem: Astra chutná malým dětem.“

Neméně pozoruhodno je výtvarné umění živnostenské, zvláště vývěsní štíty, kterým se již nebožtík Neruda obdivoval. Malířský primitivismus „každodenně čerstvého pečiva“ a „výseku libového masa“ stal se základem moderního směru výtvarného.

Svěží projevy lidového umění živnostenského budí naději, že podaří se v budoucnu vybudovati svéráznou kulturu politicko-živnostensko-obchodnicko-středostavovskou.

Ke konci jest se nám zadumati nad tím, že právě fialku vyvolili si političtí živnostníci za svůj odznak. Proč? Fialka neúpí pod tíhou nesnesitelných daní; a nic nenaznačuje, že by v tomto směru mohla býti symbolem. Skromnost něžné fialky nemůže být také vzorem pro živnostníka, jenž usazuje se s oblibou na hlučných křížovatkách a hlaholně vychvaluje své výrobky. Tak tedy proč?

O stavu holičském

Řemeslo holičské je zaměstnání půvabné, rozkošné a inteligentní. Vždycky jsem si přál býti holičem. Ale všichni známí a příbuzní říkali, že nemám k tomu vlohy. Můj sen se nestal skutkem; a proto mně budiž aspoň dopřáno, abych v řádcích těchto zapěl chválu stavu holičského.

Hlava první

Jaká holičství rozeznáváme a čím se liší? – Vnější znaky holičství venkovského a městského.

Znalci tvrdí, že stav holičský možno rozdělit na dvě hlavní části. Je nutno lišiti holičství městské a holičství venkovské.

1. Holičství městské je podnik slavný. Má výkladní skříně, ve kterých vidíme voskové figury obého pohlaví. Figury mužské vynikají mohutným knírem a nesmírně hloupým výrazem, že kolemjdoucí pojímá vůči nim krutá zášť. I ženské figury, růžové a oblé, mají prostomyslný výraz, ale to u žen nikdy nevadí. Holičské ženy jsou rozkošné, i možno se do nich zamilovati. Ale znalce ženského pohlaví uvádí v rozpaky, že tyto figury mají účesy ohnivě červené,

zelené a modré; proto se do nich nezamilují. Nejmohutnějším však dojmem působí, že firmy holičské jsou provedeny ve francouzském a anglickém jazyku. Naivní mimojdoucí je z toho v pochybnostech, konají-li se v oficičně práci holičské, či snad kvete tam zahraniční politika.

2. Holičství venkovské nemá krásných výkladních skříní. Zato však stojí přede dveřmi vytáhlý jinoch v bílém, poněkud však špinavém plášti; jeho účes je uměle kadeřavý a vlaje po obou stranách dokonalé pěšinky jako křídla heraldického orla. V tomto účesu bývá upevněn hřeben. Tento mladík mívá ruce v kapsách a píská operní árie s dokonalostí, kterou nenajdeme u žádného jiného stavu na světě. Ani drožkář nemůže se měřiti s holičským pomocníkem v pískání na hubu. Neprovozuje-li však tento výrostek umění pištecké, tu slídí po kolem pobíhajících psech, které dovede tak trefiti kamenem opět jako žádný jiný výrostek od jiného řemesla na světě.

I holičství venkovské, i městské je ozdobeno měděným talířem.

Hlava druhá

Z jakých součástí skládá se holičská živnost? – Učedník-pomocník – hlas za bílou oponou. – Obecenstvo s předplatními lístky a obecenstvo přespolní. – Na venkově jsou všichni občané s holičem v příbuzenském poměru.

Vstup zákazníka do holičského krámu ve velkém městě vzbudí takový ohlas jako výstřel děla v Adršpašských skalách. „Máúctaslužebníkpoklona,“ vzkřikne učedník.

„Jouctauctivápoklonavašnosti,“ zahlaholí pomocník. A za bílou oponou, kde se brousí britvy a ozývají se mlaskavé zvuky, vyvalí se chraptivý hlas: „Služebníček!“ – To je sám pan mistr, který sedí v zákristii a pije kávu.

Obecenstvo je dvojího druhu. Pánové, jimž holič proštípuje předplatní lístky, jsou denní hosté. Ti svlékají si límec již na ulici a hovoří a chechtají se způsobem neomaleným. Jsou denní hosté. Na ně nepůsobí vážnost síně holičské skličujícím dojmem. Umějí v tom choditi. Přespolní hosté sedí však strnule na židli a čekají pokorně, až na ně dojde. Jejich fyziognomie připomíná venkovské tety, které jedou do města na návštěvu ke svým příbuzným: Mají strach, aby ve zdraví dojely, aby se jim nerozbila vajíčka, počítají v duchu neustále škatule a již napřed je jímá zlost, že je snad příbuzní neuvítají s patřičnou uctivostí. – Přespolní hosté nemají tu vážnost u holiče jako stálí.

Člověka neznalého poměrů zaráží, že na venkově jsou všichni obyvatelé s holičem v příbuzenském poměru. Holič si tyká se svým hostem, zachází s ním se šprýmovnou hrubostí (holič je podstatou svou člověk jemný a uctivý); to však není příbuzenstvo pokrevní, nýbrž výběravé. Venkovský holič je zároveň herec, režisér, zpěvák, operatér kuřích ok a taneční mistr. Je střediskem kultury a vzdělanosti na venkově. Oficiální titul venkovského holičství: Holírna, vlasostřižna a kadeřnictví vlasů, vyčesané vlasy kupují za mírné ceny, Jindřich Šafr, holič, vyznamenáno stříbrnou medailí, vzorná obsluha, založeno roku: –

Hlava třetí

Výzdoba holičských síní. – Živnostenský list, diplom N. j. severočeské, „Die Liebe“ a „Eifersucht“. – Voňavky, mýdla, pasty, pásky na vousy a záhadné plakáty s červeným křížem, spoutaným čápem a nápisem: „Hygienické zboží“.

Zajímavé je, že v každé holičské síni je zarámovaný živnostenský list, jenž dokazuje, že je majitel officíny holičem, a nikoliv snad advokátem, zlatníkem či autorizovaným civilním geometrem. Vedle živnostenského listu je upevněn diplom Národní jednoty severočeské. Nejvíce však lákají barvotisky, z nichž jeden je označen nápisem „Die Liebe“. Pohlédneme-li blíže, tu shledáme, že obraz představuje lavičku, na které sedí muž oválného obličeje, krásně učesaný, s nakroucenými vousy, jenž drží vlnadnou dívku s přistřiženou ofinou za ruce, a díval by se jí vroucně do očí, kdyby dívka neupírala v rozkošném zmatku zraky na špičky svých střevíčků. Není však vždycky pohoda mezi milujícími. „Die Eifersucht“ představuje tentýž párek, jenomže slečna mává rukama doprava, pán však doleva, jsou obráceni k sobě zády, slečna má opět správně zastřiženou ofinu, ale pán vtiskl si cylindr hluboko do čela. Před nimi sedí pes a pozoruje nedorozumění v lásce zarmouceným zrakem. Tyto dva obrazy ukazují dnešnímu pokolení, jak se milovalo a žárlilo před čtyřiceti lety. Na těchto výjevech zanechaly mouchy stopy; to však do milování ani do žárlivosti nepatří.

Jinak však je holičská síň opatřena zrcadly a obličeje v nich se odrážející vyjadřují pravidelně z neznámých optických důvodů zklamání a úžas. Pak jsou zde skříně a ty obsahují hojnost voňavek, pásek na vousy, mýdel, vosku na vousy, které nabízí holič výmluvně a přesvědčivě. Kromě toho máme zde plakáty s červeným křížem, spoutaným čápem a nápisem „Hygienické zboží“. Jaké že je to hygienické zboží, nemohli jsme se dopátrati.

Hlava čtvrtá

Popis práce holičské.

Host je usazen do židle před zrcadlo. Učedník přiskočí, uloží mu hlavu na pohyblivé opěradlo a vmačká mu horlivě ubrousek za krk. Potom rozdělá mýdlo a pěnou hbitě namaže mu obličej, hmataje mu na bradě a tváři delší dobu. Když byl hosta namydlič, odstoupí učedník a ponechá svou oběť osudu. Namydlená tvář občana hledí přihloupě a bezbranně a podobá se dýni se šlehanou smetanou. Za nějakou chvíli přistoupí holičský pomocník, zadívá se zálibně do své tváře v zrcadle, udělá několik koketních postojů, zamává elegantně břitvou a zkroutiv hostovi hlavu na stranu začne holení. Břitva jezdí sem tam, host funí, poněvadž jej pomocník drží za nos. Když je host oholen, tu přiskočí opět hbitý učedník, dá mu pod bradu jakýsi talíř s vodou, umyje ho láskyplně a otře ubrouskem. Potom mu pomocník nastříká do očí nějakou vodičku, popráší jej moučkou, takže se host podobá čerstvě zhotovenému knedlíku, přeje mu ubrouskem po tváři a řekne: „Služebník, vašnosti.“ Na tato slova vrhne se naň učedník, počne ho mrskati po kabátě rýžovým košťátkem, podá mu klobouk, přijme s blahorečením drobnou minci a otevře dveře. Při odchodu provází hosta opět hlahol zpěvavých pozdravů.

Závěr

Toto pojednání napsal jsem proto, aby ženy viděly, že jejich snažení o rovnoprávnost s mužem má své meze, že i když budou mužům postaveny na roveň kulturně, právně i politicky, přece nikdy to tak daleko nepřivedou a žádný zákon učiněn nebude, že také ženy smějí chodit k holiči a dávat se holit. Protože síň holičská je po věčné časy ženám nepřístupná, bylo sepsáno toto pojednání ženám pro poučení.

O stavu zubních lékařů

Jsou chvíle v našem životě, kdy zmalomyslněvše dotazujeme se svých přátel: „Co je proti bolení zubů?“ – Tentokráte se přátelé nadmou, pousmějí a praví shovívavě: „Jděte k zubaři.“ Pojme nás smutek. Této rady jsme nechtěli slyšet. Přáli jsme si nějaký takový nenápadný prostředek proti bolení zubů, nikoliv však zubaře, anebo aby nás aspoň politovali. Přátelé však nepolitují, ale zpychnuvše vypravují svoje zkušenosti se zubními lékaři; a toto

vypravování bývá obestřeno kouzlem přestálých nebezpečí a vytrpěných muk a podobá se vypravování vysloužilcově z básně Ve stínu lípy.

Odhodlání jít k zubnímu lékaři vzniká pravidelně v noci po úmorném zápase s revoltující bolestí. Stěny se zachvějí, uslyševše tuto strašnou přísahu. Leč po probdělé noci přichází kalné ráno, v němž přísaha vybledne, poněvadž bolest povolila. Ale dbalí jsouce své mužné cti, šouráme se váhavým krokem k zubnímu lékaři, abychom se před jeho dveřmi vrátili, pomyslevše si jemnocitně, že bychom jej zbytečně obtěžovali, protože má práce nad hlavu. Leč v následující noci běháme strašnou odplatu za svoji věrolomnost. A tak nezbyvá nic jiného než následujícího dne kráčet do síně zubařovy se zemdlenou tváří člověka, jenž poznal, že všechny krásy světa jsou mámení a klam, a jemuž se chce odvrhnouti břímě života.

Místo, ve kterém zubní lékaři konají svoji strašlivou práci, dělí se na dvě části. První místnost je čekárna, tam se shromažďují lidé, jejichž tvář posupná a sveřepá jako těch, kteří jsou nuceni veřejně truchliti pro zesnulého představeného. V čekárně vládne mlčení. Kdežto v čekárnách internistů jsou rozloženy po stolech anglické časopisy a prospekty lázní, najdeme u zubařů čísla humoristických časopisů. Myslitel by řekl, že jen život může tvořiti taková paradoxa.

Lidé v čekárně, kteří setrvávají v nehybném klidu jako škeble na skále a také si nevšímají humoristických časopisů, pohnou sebou, když se otevřou dveře ordinace síně a růměná, svěží dívka vyvolá jméno jednoho z ponurých. Je pamětihodno, že zubní lékaři zaměstnávají ponejvíce růměné a svěží dívky. Je však pamětihodno, že nikdo ze sveřepých v čekárně nevěnuje dívce zaslouženou pozornost.

Ordinace síň zubařova nemůže u trpícího lidstva vzbuditi sympatie. Je tam příliš mnoho záhadných nástrojů, které budí nejasné vzpomínky na tereziánské útrpné právo. Tento dojem nedovede zahladiti ani lékař, který bývá veselý, světský a rozšafný člověk, jenž prozpěvuje si při své ukrutné činnosti zcela nevinně „tramtrára-tramtrára maličký moment – už to bude – nic si z toho nedělejte, já si z toho také nic nedělám“. Myslím, že v tomto okamžiku zdrtil by pacient lékaře strašlivým slovem: že by mu třeba zvolal v tvář, že je vrah: že by mu vytkl, že nectil matku, kterou předčasně připravil do hrobu, a svoje bratry ošidil o dědictví. Možná že by mučený pacient křičel ještě jiné a děsnější věci. Avšak běda, nemůže křičeti, neboť zubař mu lstivě zacpal ústa vatou a všelijakými nástroji, a musí se spokojiti jen s drtivými pohledy, ze kterých si však světský, veselý a rozšafný lékař nic nedělá.

Když však si pacient odbude svoje povinná muka, když zubař spravil chrup a ústa vyzdobil skvělými zuby, vykládanými zlatem, tu pocítí k sobě velikou úctu pro chrabrost a odvahu, kterou manifestoval světu tím, že se nebál zubaře. Lidé, kteří si nedávno dali spraviti chrup, jsou nesnesitelní pro svoji pýchu a sebevědomí a také proto, že svoje trpící spoluobčany, kteří se jich nesměle táží, co je proti bolení zubů, odkazují samozřejmě tváří k zubnímu lékaři. A že ve společnosti dávají k lepšímu svoje zkušenosti se zubařem s takovou tváří jako vysloužilce, který v básni *Ve stínu lípy* vypravuje svoje válečné útrapy.

Jsou to pyšní lidé, kteří vychvalují blahosklonně svého zubního lékaře a všude vykládají, že jsou trpěliví a neohrožení a bolest nesou mužně. Prý jim to řekl sám pan zubní lékař.

O stavu malířském

Moje sympatie k stavu malířskému jsou značné, nicméně však musím prohlásiti, že hrůza z jejich činnosti a patrný rozruch, který vzbudí malíři v postižených domácnostech, vymyká se jakémukoliv srovnání.

Malíři, kteří přicházejí k vám malovati příbytek – a teď se právě otvírá jaro, kteréžto údobí je nejpříznivější pro jejich práci –, jsou obyčejně dva. Onen větší a mladší s fešáckým knírkem je starší pomocník, kdežto starší a maličký muž rozdělává barvy, které roznáší svými trepkami po celém domě; ten malý dělá hrubší a výpomocnou práci a je jaksi tomu velikému k ruce.

Jejich úbor je zvláště pozoruhodný. Především je tak pestrý jako národnostní mapa Československé republiky. Patrně zkušený malíř zkouší každou barvu nejprve na sobě. Kdežto však na kabátě převládají barvy zelená, žlutá a zelená, bývají kalhoty na sedací části lesklé a černé a nohavice přecházejí do běla. Obličej malířův bývá pravidelně kropenatý modrou barvou. Je viděti, že příroda nikterak neskrblila, vyzbrojivši stav malířský krásou nevídanou a pestrostí oslňující. A kdyby se malíři v divokém stavu proháněli prérií, stepí nebo džunglí, byli by lovci vyhledáváni a obchodníky kůžemi draze placeni pro barvitost své kožišiny.

Postup jejich práce bývá pravidelně takový: Jakmile se objeví oni dva svrchu zmínění mladíci, prchá mužská část domácnosti do volné přírody, úřadu, kavárny a hospody. Ženy ovážou si hlavu bílými pleny a za nesmírného křiku, jehož se nejvíce zúčastňují dívky radující se z novoty a rámusu, přenášejí a strkají nábytek sem i tam. Malíři přinášejí a

rozestavují všelijaké štoudve, škopíčky, hrnky a štětky. Mladý a štíhlý malíř vyleze si na štafle, kdežto starší běhá po příbytku, shání kdesi cosi a štípá služku do oblých částí těla. Počínají se škrabati zdi. A zakrátko promění se náš příbytek v to, čím se stal chrám jeruzalémský s archou úmluvy pro nemravnost lidu izraelského: hromadou sutin, spouští truchlivou; jenže nevyrůstá ze zdi plevel různá a ve zříceninách neusadí se havěť neřestná. Když se vrátí mužové domů, pak nastává hrozné láteření a bohopusté zlořečení, neboť sednout ani lehnout si není kam.

Avšak lomoz a halas utichá. Je slyšeti v prázdném pokoji dunivé kroky štaflí. A najednou ozve se z pokoje zpěv nádherný, který se třese sladkým tremolem. To znamená, že malíři se pustili do hlavní práce; již přikládají patrony na stěnu, aby zdobili příbytek. Podstatným znakem malířů je zpěvnost. Mladík na štaflích zpívá vysokým tenorem, kdežto maličký stařík podmalovává sloky štíhlého s knírkem zádumčivými mollovými obraty. Malíři jsou zpěvný lid, ale na rozdíl od jiných řemesel libují si pouze v písních obsahu poučného, smutného a všem křesťanům výstražného. Jak dojmavé nese se prázdným pokojem píseň o vrahovi Schlossarkovi, zpívaná podle melodie národního eposu Na hranicích města německého! Když ženy uslyší hrdinnou apostrofu lupiče Schlossarka:

*Hoj, Pipergře, provaz dej mi na krk,
že jsem krásný, na to nekoukej,
třebas krásný, přece jsem já vraždil –
nejsem proto více poctivej!*

tu setřou si z tváře slzu a nesou malířům hrnek kávy na posilněnou.

Nic netrvá věčně. Slunko zapadá a práce malířů se končí. Pokoj svítí čerstvou čistotou a páchne syrově klijem. Malíři seberou svoje fidlátka, přihladí si ofinu, zapálí si retko, které měli uloženo za uchem, a odcházejí, provázeni jsouce žehnáním celé rodiny.

O stavu hasičském

Svatý Florián byl mučedník hornorakouský. Při pronásledování křesťanů za císaře Diokleciána vytrpěl smrt mučednickou jako vojín-vysloužilec, povzbuzen jsa příkladem čtyřiceti vojínů, svých podřízených. Vyšetřující soudce Aquilinus dal jej nejprve třikrát provazy a meči bítí, načež byl mu uvázán kámen na hrdlo a utopen v Enži. Voda jej přinesla

na skálu, na kterou přiletěl veliký orel. Zbožná paní Valerie pochovala mrtvolu světcovu v Linci. Tělo svátého Floriána přenesli později dva jáhnové do Říma, po kteréžto události nepřátelé církve jak v Římě samém, tak po veškeré Itálii zuřiti přestali. Roku 1183 žádal polský král Kazimír spolu s krakovským biskupem Gedeonem o tělo světcovo jakožto záštitu proti Rusům. Bylo jim vyhověno a ostatky svátého Floriána byly uloženy v Krakově.

Z tohoto životopisu svatého muže, jenž bývá vyobrazován, kterak lije z putýnky vodu do hořící chaloupky, lze dosti těžko porozuměti, proč právě svatý Florián stal se patronem stavu hasičského. Je zajisté chvályhodno s kamenem na krku býti utopenu v Enži, jakkoliv tato okolnost nemá nijaké spojitosti s hasičstvím. Z této pochybnosti nás nevyvádí ani zbožná účast paní Valerie z Lince, aniž převezení ostatků světcových do Krakova, aby chránily polskou říši proti Rusům. Snad právě pro statečnost, neohroženost i zápal pro posvátné statky lidstva vedly k tomu, že hasiči vyvolili si svatého Floriána za svého patrona.

Jsou totiž hasičové lid neohrožený, statečný, rekovný, chrabrý, ba i hrdinský. A nejen to: Dovedou pořádati nejkrásnější zahradní zábavy na oslavu jubilea toho kterého sboru. S hasiči pojí se nejmilejší naše vzpomínky na dávno uplynulé dětství. Jak krásné bývaly požáry! Když za doby noční bylo občanstvo vyburcováno poplašným hasičským signálem, který troubil vždycky pan Světelský před červenobílou tabulkou s nápisem: Zde se hlásí požár, kterak se řítili obyvatelé v nedbalkách na ulici křížující se: Pán Bůh s námi a zlé pryč! Za velikého povyku přihnali se hasiči k ohni a nejmávnější občané, kupci, izraelité, pan katecheta i pan řídící učitel sešikovali se kolem stříkačky a svorně pumpovali vodu, aby rukou společnou zabránili řádění rozpoutaného živlu. A zatím nejstatečnější hasiči, kteří měli největší kníry, vylezli na střechu a chrlili, řídíce hadici sem a tam, spousty vody do žhavé výhně. S obdivem vzpomínám na onoho čackého hasiče, který vniknuv do hořící chalupy, vynesl odtud hravě moji babičku, jejíž váha odhadovala se na jeden metrický cent, nedbaje jejího zmítání, protestování a lkaní, že zapomněla si v šuplíku stříbrný zlatník. Aby upokojil stařenu, která se svéhlavou umíněností chtěla se vrátiti pro onen zlatník, skočil hasič ještě jednou do světnice a za jáсотu a hlučné pochvaly davu přinesl jí krabičku se stříbrným penízem. Když byl oheň jakž takž uhašen, odebrali se hasiči do hospody, kde již pilně rokovalo občanstvo, kdože to zase zapálil, a vždycky byl jeden a tentýž hlas, že to nikdo jiný nebyl než obecní kořala Filípek, kterého po každém požáru odváděli četníci do krajského vězení. A bedlivě oceňovali měšťané velikost nářku pohořelých, z něhož dala se odhadnouti výše pojistného. Jestliže postižení příliš hlasitě bědující běhali kolem hořícího stavení a lomíce rukama svolávali hněv

boží na hlavu žháře – pak pohořela pojišťovna. Ale jestli ubožáci seděli tupě a strnule na hromadě vynesného nábytku, pak zajisté zapomněli platiti prémie.

Bylo vždycky velkou ctí a pýchou býti členem dobrovolného hasičstva. Na důkaz toho uveřejňujeme píseň, kterou složil na nápěv prostonárodní Šel dráteník po ulici jeden pán, který pro štířivost a hašteřivost byl vyloučen ze sboru hasičského.

Ona píseň zní takto:

*Při velikém větru zuřil oheň,
tři domy jsou v plameni,
velký Bože, na nás vzpomeň,
a svatí města patroni.*

*Smiloval se Bůh nad námi,
hasil svatý Florián,
vedl celý oheň
směrem k polním planinám.*

*Sbohem bud', hasičský sbore,
láskou jsem tě miloval,
že ti musím dáti sbohem,
toho jsem se nikdy nenadál!*

O stavu šachistů

Vypravuje se legenda, že hru v šachy vynalezl před dávnými věky nějaký perský mudrc a že perský šach nad touto ušlechtilou hrou tak jásal, že pravil tomu mudrcovi, aby si řekl, co za tento vynález požaduje. I odpověděl kmet vynálezce, že by si přál za jedno pole šachové jedno zrnko pšenice, za druhé dvě, za třetí čtyři a tak dále, v řadě aritmetické. Šach se zlobil a chtěl kmetovi dáti hlavu srazit za to, že si z něho tropí žerty. Ale vynálezce dokázal, že by to bylo takové množství obilí, jaké by vydala pole celé zeměkoule po tři úrodné roky. A tehdy se při perském dvoře všichni velmi divili a hru šach velebili. Od té doby nazývá se hra v šachy hrou královskou.

Ačkoli perský šach, mudrci, kmeti a celý dvůr hru v šachy vynášeli a u všech vzdělanců velké úctě se těší, přece číšníci a majitelé kaváren šachisty opovrhují a snaží se je všemožně utiskovati. Pokládají hru v šachy za hanebnost; za těžké břemeno stavu kavárenského; a šachisty za zrůdu mezi hosty. A mají pravdu v tom, že kavárenské okno obsazené šachisty dostává zoufalý vzhled; a že hra v šachy je počínání zoufalců, Bohem povrhnutých.

Šachisté jsou podobni indickým fakírům a jiným flagelantům tím, že nepotřebují pokrmů ani nápojů ani spánku. Všechny požitky materiální odmítají. Objednají pouze černou kávu, kterou nechají vychladnouti. Pikolo, jenž nabízí jim zákusky, je oslyšán. Ženy zaměstnávající se láskou nenalézají u šachistů pozornosti. Šachisté mají srdce kamenné, naplněné šachovými problémy. Jsou necitelní, hluchí a slepí. Radovánek a poezie neznají.

Obecně dělíme šachisty na dva druhy. První jsou teoretikové, tj. oni, kteří znají všechna otevření, gambity, podfuky a hříčky, klíčky a úklady. Teoretikové hrají podle předpisů, a proto je uvádí v náramnou zuřivost, že praktikové, nedbající vědeckých zásad šachu, je zpravidla potírají. Teoretikové zřídka vyhrají nějakou partii; ani také nemohou, poněvadž praktikové hrají iregulérně a jejich hra je posměch proti uznaným zásadám hry v šachy. Teoretikové mají však to zadostiučinění, že hrají správně a že prohráli následkem úplné neznalosti šachové teorie svých odpůrců.

Ačkoli jsou šachisté lid zpravidla zasmušilý, rozervanci a ponuří zoufalci, přece při hře oddávají se s oblibou zpěvu. Libují si ovšem v popěvcích elegických, táhlých a žalostivých. Asi takto: „... tu zdá se mi, že zřím ty tahy známé... šach!“ Odpůrce: „Šach? ... šach... že zřím v ty oči plné slitová-á-ní... představím střelce a je to!“ – První: „Že o své lá-á-sce spolu rozmlouváme... garde!“ – Odpůrce: „A zatím vy, má krásná paní, toho pind'oura si vezmu!“ – Dojemné tóny nesou se začouzenou kavárnou.

Avšak šachisté nebojují pouze proti sobě. Vedou urputný boj na několik front, neboť jest se jim potýkati také s nápovědy. Šachový kibic je tvor, který nezván a nežádán se zjevuje. A nikdy není sám, ale druží se k tvorům sobě podobným, kteří sešikujíce se obklopí hráče, ačkoli hra v šachy jiných působí jim muka. Domnívají se býti stvořeni k tomu, aby varovali hráče před špatnými tahy. V tom vidí účel své ničemné kibicovské existence. Při každém tahu řičí zoufalstvím, rvouce si sporé šediny a tančice po jedné noze. Zmítají se jako psi na řetěze a hlomozí vášnivě. Jsou však také kibicové tiší, kteří se důmyslně usmívají, ochotně hráčům cigarety zapalují a pohnutlivě hlavou kývají. A když je partie skončena a hráči, celí pomačkaní a rozcuchaní, vstávají od stolku, tu nápovědové slaví pravé orgie. Tupí vítěze, že

mohl hru skončiti již před půlhodinou, kdyby je poslechl, a vysmívají se potřenému, že zmařil si naděje na vítězství, neposlechnuv rad zkušených. A tiší kibicové usedají ke stolku, a postavivše znova figury do konečné pozice, luští tzv. „problémy“. A hlavou táhnou jim sladké sny o tom, že jednou budou mistry světa a budou se potýkati se všelikými Capablanky a Laskery a stanou se tak ozdobou své vlasti československé.

Firmy

Staří lidé vypravují, že byly doby, kdy sklenice piva byla za šest krejcarů, a že v té době žili ševci. Tenkrát jsem ještě nebyl na světě, ale rád naslouchám řečem moudrých starců, a není důvodu, proč bych tomuto tvrzení nevěřil. Sám pak pamatuji pouze obuvníky, ti měli firmu maličkou, vlastnoručně namalovanou, a jméno řemeslníkové, jakož i jeho charakter, šlo kousek do kopce a kousek zase z kopce. Pak měli na tabulce vyobrazenou botu a to již každý věděl, že tam bydlí obuvník. Krejčí měli firmu větší, neboť i jejich titul byl delší, nazývali se „krejčí pro pány a hochy“ a každý měl na štítě pána i hochu namalovaného, oba vznášeli se ve vzduchu a měli hlavy veliké, ale nohy maličké. Také pamatuji taneční učitele, kteří kočovali se svým uměním od města k městu, byli buď úplně holohlaví, nebo velmi vlasatí, maličké postavy a velikého šosatého kabátu, takže jim tvořil na rukávech varhánky; a to byli velmi mrštní a zdvořilí lidé, plácali do dlaní a zpívali tancujícím párkům do taktu: „Tramtáráráram – tramtáráráram – nešoupat – neskákat – nenamáhat se!“ Neméně rád vzpomínám na hokynáře; to byli mužové pochmurní, měli veliké červené ruce, krátké silné nohy a veliký knír, kterým hrozivě pohybovali jako černí raci, obývající dutiny pod kořeny olše, svými vousy; jejich ženy bývaly mohutné, ramenaté, v jejich hlase ozýval se šikovatel a pohled měly jako kapitán; měli hodně dětí, hodně myší v krámě; a ty krámy byly černé, páchlo v nich kysele a na pytlí se sušenými švestkami seděla kočka, měla přimhouřené oči a předla blaženě, neboť povila několik barevných koťat a měla je všechny dobře zaopatřeny za regálem. Do hokynářství chodily úřednické paničky, kupovaly na knížku tkalouny, knoflíky, pepř i mýdlo a každého prvního platily. Pak se pamatuji na obchodníky zbožím osadnickým, ti byli sladcí jako cukrkandl, který dávali pro dětičky nádavkem, uctivě se klaněli, jemně žertovali se starými zákazníky, tahali učedníky za uši a byli jednateli Měšťanských besed.

Víme však, že je ve světě pokrok, časy se mění, a co bývalo, to už není. Zmizeli obuvníci a jejich místo zaujala „výroba obuvi“, z krejčích se staly průběhem času „oděvnícké závody“, z

hokynářů lahůdkáři, z prádelen sběrný prádla; i taneční učitelé se proměnili na taneční mistry, kteří si ostříhali uměleckou kšticí a pohybovali se docela občansky.

Dnes již nemáme ani tanečních mistrů. Máme pouze „mistry tance“. Jsou to štíhlí mladíci, hladce oholení, a ti učí měšťanské dcery a synky kostřbatému foxtrotu, brebtavým stepům a třaslavému shimmy. Zmizeli obchodníci, jsou pouze obchodní domy nebo tovární sklady; a kde by za dřívějších dob žil a působil krejčí Varhánek, tam je nyní „Maison Varhánek“ nebo „Chic parisienne Varhánek“ anebo ještě vznešeněji: „Old England Misterles“. Již není bot; je pouze „The Hapa shoe“ a to Hapa značí, že onu obuv vyrábějí stroje firmy dejme tomu Haurowitz a Pacovský. Z obchodů se staly jakési „export-import“, mají pěkně a vkusně malované štíty, americké psací stoly, pěkné slečinky ťukají tam do psacích strojů. Tyto firmy trvají pravidelně půl roku; ztratí se americký nábytek, slečinky odejdou a věřitelé dostanou někdy pět procent. Z prádelny stal se „Ústav pro čištění prádla“; podnik je to velkolepý, ale za nemalý peníz vám košile zničí chlorovým vápnem.

Já si umínil tohle: Až se vzdám řemesla písařského a z honorářů si zahospodařím větší kapitál, pak si založím hokynářství. Ale nenazvu svůj podnik hokynářství – bůh uchovej! Bude se nazývat:

HOKYNARIUM

Ústav pro zásobování obyvatelstva potravinami

O stavu portýrském

Každý stav má své obtíže. Stav vrátných je povolání na tomto světě nejdokonalejší; a máme za to, že vrátní nejsou zatíženi prvotním hříchem. Bylo by to i velmi nespravedlivé: Vrátný nemůže za to, co se v domě stane, a jakž tedy měl by pykati za Adamův dávný hřích? Co je vrátnému do Adama a Evy? Vrátný dá každému pokoj i přeje si, aby ho nikdo v klidu nerušil.

Stav portýrský je povolání tak výminečné, že zaslouží, abychom se o něm zahloubali. Jest nám bádati, jakými cestami dojde člověk přesvědčení, že je zrozen pro stav portýrský. Pokud jsme zjistili, není žádných odborných škol portýrských, ani středních, ani vysokých. Dále je známo, že nikdo nedává svého hochu učiti portýrství, aby se po třech letech stal tovaryšem a posléze po složení mistrovské zkoušky portýrem. A přece je na světě portýrů hojnost, a to

portýrů skutečně dokonalých, do řeholí své služby dokonale zasvěcených, kteří nikdy ani na chvíli nejsou v pochybnosti, jak si mají v tom neb onom případě portýrského života počínati.

Portýrská budka je místo dokonalého klidu. Je to pokojná zátočina života, kam nedoléhá hluk příboje života. Je to místo tiché kontemplace a zasněné meditace; toť světská klauzura klášterní. Řekli bychom jeskyně poustevníkova, kdyby nebyvala budka vrátného pravidelně ve skvělých palácích; kdyby v budce nevisely klíče a nebyly vystaveny všelijaké dopisy. Také umučeného Spasitele v budce vrátného nebývá, a proto neviděl ještě nikdo portýra před krucifixem ve zbožném zanícení. Naopak: má dlouhou pěnovku a dovede dělati dokonalé kroužky modravého dýmu; mívá také portýr manželku a čte Političku.

Vrátný je do jisté míry psychologická záhada. Býval také vrátný někdy mladý? Pocítilo jeho jinošské srdce slasti nevinné lásky? Háraly v jeho nitru bouře citů? Zdaž skropila slza oka jeho zažloutlé blány, popsané třesoucí se rukou drahé matky? Proč je vrátný tak dokonale kliden? Poznal, že je všecko šalba a mámení; a skutečně svět mimo budku portýrskou je dokonalý ve své špatnosti. Proto vrátný pohlíží s nedůvěrou na kolemjdoucí lidi. Je vůbec radši, když nikoho nevidí; tím méně, má-li s někým mluvit. Pouze palcem levé ruky dává odpověď; pravá drží troubel dýmky. Slovný výklad k tomuto posunku levého palce dává manželka vrátného. Manželky vrátných jsou čilé jako křepelky, zatímco jejich muž je nehybný jako fakír, zádumčivý jako kuřák opia a lhostejný jako Turek. Manželky spojují portýra se zevnějším světem; mimo manželky drží vrátného na tomto světě pouze hrnek kávy; a tu kávu srká s vroucím nadšením, pohybuje mohutnými kníry jako šváb. Tehdy líce portýrovo ožíví a pokryje se růměncem.

A nikdo na světě nedovede tak ignorovati politické věci, sociální zápasy a různá hnutí. Znáte vrátného, který by byl organizován? Dovedete si portýra představit jako předsedu nějakého spolku? Vystoupil někdy vrátný na řečniště, aby promluvil k rozechvěnému lidu plamennou řeč? Nikoliv. A také se toho nedočkáme, aby zemřel na barikádě, padnuv v boji za nějakou věc. A také nemá proč. Ani nemůže. Neboť nemůže se vzdáliti z domu, aby se třeba zatím něco přihodilo. Jeť vrátný za všechn pořádek v domě odpovědný a to nikdo neví, co to znamená. Povolání vrátného je nejtěžší stav na světě. Jsou to velké starosti, a vůbec dejte mi s tím svatý pokoj!

Kavárna

Vchod do kavárny je jinačí než do výčepu. Tam jsou obyčejné dveře, na kterých jsou vymalována dvě zkřížená tága a tři kulečnickové koule; ale kavárna má mondénní otáčecí dveře, rozdělené na čtyři přihrádky. Do jedné z těchto přihrádek se vtlačíš, dveře tebou zatočí jako káča na kolotoči, a jsi uvnitř.

Z kavárenského zařízení padnou nám do očí především číšníci. Číšníky možno dělití obecně na dva druhy. Jednak je sklepník skutečně vrchní, který chodí mezi mramorovými stolky s vážností a grandezou zplnomocněného ministra. Důtklivým voláním možno pohnouti tohoto pána, aby přijal peníze za požitá pokrmy a nápoje; potom přistoupí v nadných, tanečnických kroky, řekne: „Račte,“ a obratně popíše malý lístek jakýmsi znaky, připomínajícími lékařský předpis, a přijme peníze se slovy: „Děkuju zdvořile – děkuju uctivě.“ – Dále jsou číšníci vrchní, a těm pěkně sluší bílý kabátek. Létají lokálem neslyšným letem nočních motýlů a servírují nápoje opisující spirálu, jejíž ohnisko nalézá se v blízkosti vašeho nosu. Mimo číšníky vrchní jsou tu ještě pikolové. To jsou nepatrné osoby, možno říci podrost stavu číšnického. Znakem pikolů je, že mívají pravidelně veliké, zarudlé ušní boltce a na temeni jim sedí chocholka, která je střapatá jako květ pupavy lesní. Pikolové jsou oděni v salonní oblek, jehož rukávy jsou lesklé jako povrchní fráze, kterými se prostému lidu hází písek do očí. Všechny popsané druhy číšníků velmi si libují v diškerecích.

Majitelem kavárny bývá maličký mužík lysé lebky, který má špičaté břicho, a to břicho lemuje zlatý řetěz, jako naši drahou vlast českou věncí řetěz hor navzdory odvěkým nepřátelům našim. Těžké je povolání kavárníkovo. Několikrát za den musí projít svým závodem a každému hostu zvláště se poklonit. Při této pokloně řekne nosem: „Služebník,“ a mne si ručky. Státnímu úřadu statistickému jest odpovědět přesnými daty na otázku: Za sto roků kolik udělá kavárník kroků? Mimo popsanou úlohu jest povinností kavárníkovo vyslechnouti dvojsmyslné anekdoty od hostů, pokud náležejí stavu obchodních cestujících, obhájců ve věcech trestních a konceptních úředníků státních i korporací samosprávných.

Kolem páté hodiny večerní, kdy místnosti kavárny jsou tak plné jako bednička mazlavých datlí na vánočním trhu, přicházejí hudebníci. Hudba skládá se z pianisty, primhouslisty a hráče na cello. Pianista bývá útlý mladík vpadlé hrudi a očí obrýlených. Na klavír hraje ve stavu střízlivém i opilém s přesností stroje. Primista je obtloustlý gentleman ve smokingu, jenž podobá se šlechtným milovníkům z filmových dramát, kteří v posledním díle závěrečné epochy vstupují s dcerami petrolejových králů ve stav manželský. Avšak cellista je muž drsné

tváře, jenž mívá starosti s četnou rodinou a jehož mrzí, že mu vousy příliš rychle rostou, způsobující mu nepříležitosti a útraty s holením. Cellista je melancholik, zatrpklý křesťan a sběratel cizozemských známek; ale primista je muž světský, sangvinik a libuje si v příležitostných koupích šperků, kterými se pak chlubí číšníkům a raduje se, že nemůžou uhodnouti cenu zlatých předmětů. Když pak číšníci prohlédnou si znalecky brilantový prsten, a uslyševše cenu, vysloví podezření, že je kradený, upraví si primista účes, zabrnká na housle a pak si vstrčí kapesník pod bradu, zaklepe smyčcem o horní desku piana, a muzika spustí. Kavárenská hudba je spleť klikatých a kubistických melodií, které se nazývají tango, stepy, shimmy a jáva; je to hudba, která, kdyby byla vyjádřena výtvarně, podobala by se zlatým agrafám a květům na tapetách, zdobících stěny lokálu, jež připomínají šary-vary na honvédských nohavicích. A tato hudba plave hustým kouřem a celý vzduch a celá kavárna třese se jako rosol; a v tomto ovzduší se uzavírají obchody, vedou se sportovní rozhovory, dělá se politika a literatura i obchoduje se láskou; a dohromady se nedělá nic.

O stavu rodáků

Jsou stavy, které zůstávají nám provždy obrazem ze Saidy. Málokomu je na příklad přáno, aby zvěděl, co jsou to ti listovní; a dověděl-li se to náhodou, dejme tomu tím, že má listovního v příbuzenstvu, pak zajisté neví, co jsou baráčníci. O baráčnicích je známo jenom tolik, že se sdružují v obce, které zase dohromady tvoří veleobec. Mají své rychtáře, konšely a dráby, pořádají pouliční průvody s hlučným bubnováním a libují si v historických krojích. Cele jsou ponořeni v historii; a proto pořádají veselice a staročeská posvícení, tomboly a pošty. Je to selanka uprostřed hřmotné civilizace a překotného ruchu této epochy.

Tak jako je nám neznámo, za jakých okolností rodí se, rostou a rozkvétají baráčníci, tak i tajuplným zůstává pro nás stav rodáků. O nich vědí lokální redaktoři denních listů pouze tolik, že pořádají schůze a sjezdy rodáků, při nichž povždy účast všech nutná, a prosí za laskavé uveřejnění připojené noticky. Jinak ale lokální redaktoři o podstatě rodáctva ničeho nevědí, ba mnohý z nich ani skutečného rodáka neviděl.

O psychologii a fyziologii rodáků jest nám pověděti tolik: Rodáci přebývají větším dílem u státních či samosprávných úřadů, věnujíce se horlivě šalternímu povolání. A jsou okamžiky v životě lidském, kdy jednomu každému z nás jest odebrati se na úřad za účelem šetření. Úřad je pro občana krajina nevlídná, kde panuje sychravé podnebí, jehož atmosféra je naplněna

úředním rozhořčením vůči stranám. Vstupem do úřední místnosti stává se z člověka svobodného partaj. A ta partaj položí před starého úředníka, na jehož omšelých zádech roste mech, netřesk a drobné pampelišky, písemnosti. V útrokách úředníkových vrčí to úřední nevrlostí jako v zednické dýmce, zanesené močkou. Partaj stojí, úředník sedí. Míjí minuty v sveřepém mlčení. Konečně vztáhne úředník ruku po písemnostech a pročítá listiny. A aj, veliký zázraku! Vetchý úřední stařec mění se jakoby dotekem kouzelného proutku v prince se zlatou hvězdou na čele. Omládne a obrátí se k občanu se zářivým úsměvem jako jarní sluníčko a praví: „Pane, vy jste z Pohanova Městce?“

– Ano, prosím, pane vrchní oficiále.

„Ale, ale, to se podívejme; tak jsme rodáci! Copak je nového v Pohanově Městci? – Jestlipak víte, že se Andula Gráfová vdala?“

– Ale jděte...! A která to Andula Gráfová?

„No přece ta!“

„Ne, ta! Co tenkrát na studentských Majales, víte...?“

– Ta? Co byl její otec řemenář a bydleli „Na trávníku“?

„Jojojojo. Ta – ta – ta.“

– Tak ona se Andula Gráfová vdala... (Elegicky.) Jojo.

„Jojo. To jsou léta. Vzala si Karla Netíkových, no přece. Karlíčka, co studoval na doktora a pak byl v Jičíně auskultantem, počkejme, to bylo v roce 1906, co byla ta povodeň, jak měl tenkrát pan Švarc to nedorozumění skrze nemocenskou pokladnu... On ten Karlíček dojížděl za Andulou. Starý Gráf tomu nepřál, o jejej, to byl tvrdý člověk, chtěl, aby si Andula vzala místního živnostníka.“

– Ono se tenkrát říkalo, že si má jako brát hostinského Balouna, co byl radní a byl takový tlustý.

„Kdepak Balouna. Ten měl svoje leta. Ale byl to boháč – a vidíte, všechno přišlo v nic. Takový majetek! Teď to vede nějaký Jirsa Eman, co si vzal Podzimkových Štefku, tu starší, šilhavou. Ta mladší umřela na horkou nemoc...“

Sychravá úřední místnost jihne. Oba krajané nyjí v rodáckých vzpomínkách.

A to je tedy ten stav rodáků. Lépe to nedovedu napsat. Proto dělají rodáci sjezdy. A drží vždycky k sobě a vzájemně se podporují. Proto velmi velebím stav rodáků.

O stavu filatelistickém

Hlava první

Vzniku prafilatelisty neznáme. – Rozšíření filatelie.

Veškeren prvopočátek je zahalen rouškou tajemství. Vědě je tudíž také neznámo, kterak vznikl první filatelista. Jen tolik zdá se býti jisto, že první prafilatelista objevil se na zeměkouli několik málo hodin po vynalezení poštovních známek. Jinak nezbyvá svědomitému badateli než prohlásiti: Omne vivum ex ovo. – Vše živé pochází z vejce, tedy také filatelista.

Filatelie je rozšířena ve všech pásmech, vyjímaje kraje příliš nehostinné, jako je poušť Sahara, Gobi, pak některé nepřístupné kraje Tibetu, zvláště pohoří Gaurisankar; dále jest věrojatně za to míti, že ve střední Africe je naprostý nedostatek filatelistů – aspoň svědomití cestovatelé jako Livingstone a Stanley se o nich ve svých dílech nezmiňují. Nejinak je tomu v severní Kanadě, středním Grónsku, zemi královny Viktorie, Patagonii, severní Sibiři a Ohňové zemi. Vůbec v zemi tučňáků je filatelistů pořádku.

Hlava druhá

Povaha filatelie a její symptomy. – Jaké filatelisty rozeznáváme?

Pravili jsme, že neznáme prapůvod filatelisty, víme však předobře, jak se tato choroba rozšiřuje. A musíme zrovna z počátku prohlásiti, že málokterý organismus je tak otužilý, aby nákaze nepodlehl. Obyčejně je filatelie hřích z mládí, dětská neřest – penzionáty, dětské zahrádky, školy a internáty bývají ohniska nemoci. Ale z dětské filatelie se snadno překonává. Hůře je, nakazí-li se člověk dospělý. V počátcích filatelie je dospělý muž ostýchavý, červená se, přijde-li řeč o filatelii, a svoje žadonění o známky u svých přátel vykládá lživě tak, že má malinkého synovce a ten ho pořád moří o cizozemské známky. Takový dospělý filatelista v počátcích prohlašuje, že sbírá známky pro kluka a že je vždycky lépe, když má dítě takové hračky, aspoň se nevzteká po ulicích a nepřijde k úrazu.

Avšak filatelista z počátku vždycky podceňuje svoji chorobu a zanedbává její léčení. Netrvá to dlouho a nemoc propuká navenek. Tehdy filatelista nestydí se za svoji vášeň, naopak chlubí se, že má sbírku kolik tisíc známek a každou jinou. A můžeme vídati pokročilejšího filatelistu, kterak postává před obchody s cizozemskými známkami, úplně jsa v sebe ponořen, s červánkem ušlechtilého nadšení na líci. Život se svými krásami i šerednostmi, výboji a prohrami, radostmi a smutkem mívá kolem něho. Album poštovních známek je jeho klauzura klášterní; to je jeho svět.

Filatelie pak v největším rozsahu a intenzitě je ona, která nutí filatelisty sdružovati se ve spolky, vydávati časopis, agitovati, bojovati, manifestovati a propagovati filatelii.

Hlava třetí

Známkomluva: 1. milostná, 2. států.

Co je známkomluva ve věcech lásky, je známo snad všem, kteří milovali první láskou nevinnou a v tomto stavu se domnívali, že jsou obklopeni samými nepřáteli, kteří úklady strojí jejich milostnému poměru. Mezi největší nepřátele první lásky počítají se zpupní rodičové; milenci, aby oklamali své přirozené nepřátele, dorozumívají se známkomluvou, to jest: lepí na dopisy známky podle tajného klíče, podle něhož každé postavení známky má svůj význam a vyjadřuje určité milostné rozpoložení.

Avšak je i to známo, že také státy mají svoji známkomluvu. O státech platí: Pověz mi, jaké máš poštovní známky, a já ti povím, jaký nejsi. Zajisté že mnohému badavému člověku padlo do oka, že státy veliké a mocné mají maličké poštovní známky, kdežto státečky nepatrné honosí se nápadně velikými ceninami. Vzpomínáme, jaké mělo obrovské carské Rusko droboučké známky, kdežto taková Černá Hora, San Marino, Liechtenstein měly poštovní známky, které nebyly naprosto v poměru k velikosti těchto států. A zvláště nápadná věc je tato: Čím krásnější a dokonalejší poštovní známky, tím mizernější je stát, který je vydává. Hrdé britské impérium, Spojené státy severoamerické a jiné mocné a spořádané státy mají poštovní známky tak střízlivé, chudé a umělecky ploché, že kdyby někdo neznal Anglii a Ameriku a soudil by podle jejich známek, nepůjčil by těmto státům ani penny, ani zlámaný centík. A pohlédneme na takovou tureckou známku. To je krása, pestrost a nádhera! Ta pastva pro oči! Lahoda a skvostnost! Okázalost a honosnost! Chlubivost a holedbání! – A zatím víme všichni, co je Turecko: Ukrutnost proti křesťanům, řeže nevěřících v Arménii, surovost

kavasů, bejů, valiů a bimbašů, stranickost kádiho, necudnost odalisek, mladoturecké vzpoury a prázdná státní pokladna. Nebo takové jihoamerické republiky: Znamky mají malebné a přebohaté, ale každý měsíc zavraždí svého prezidenta.

Přílišná rozmařilost v úpravě poštovních známek je vůbec špatným příznakem pro vnitřní poměry ve státě. Vzpomeňme na předválečné Německo. Co lidská paměť sahá, měla německá říše stejnou poštovní známku, s nějakou velmi nudnou Germanií. Tenkrát bylo Německo spořádaný stát. A vizme německé známky poválečné! Anebo staré Rakousko. Dokud se monarchie do ničeho nepletla a dala si raději líbiti diplomatické porážky, byla silná a mocná a měla ošklivé známky. Pak najednou vstoupila Rakousku pýcha do hlavy, anektovala se Bosna s Hercegovinou, vydaly se nádherné jubilejní známky, a to byl konec. Byla válka, z Rakouska zbyl takový malý kousíček, který je dlužen každému, na koho se podívá, ale známky má překrásné. Ovšem podle této teorie byla by naše republika pomalu nejdokonalejším státem v Evropě.

Závěr

Význam, filatelistů pro stát a pro lidskou společnost vůbec.

Filatelisté jsou lidé skromní, tiší, zádumčiví a velmi spořádaní. Mají jen tu svoji vášeň a ta je jejich spoluobčanům tak dalece neškodná. Filatelisté udržují státní kontinuitu. Troufám si tvrdit, že jsou živel státotvornější než sociální demokraté, národní sociálové, nebo dokonce časopis Československá republika. Jsou nepřáteli nových věcí, jsouce krajně konzervativní. A to je velmi přirozeno. Na každou válku, každou revoluci a vůbec každý převrat na kůře zemské doplácují nejvíce filatelisté. Možno prohlásit, že na filatelitech leží největší břemena válečná; filatelisté platí nejtěžší reparace. Těch nových obsazených území, svobodných přístavů! – a všecy mají nové známky! Toho kolísání kursu, všelijakých jubileí, oslav vítězství, invalidů a poškozenců! – na všecko se vydávají nové známky! To je nějakých příležitostí k vydávání poštovních známek! A všecy je musí filatelista mít, jinak nemá nikdy album úplné. A nikdy nebude mít album úplné: Modré nejstarší Mauritius, které jsou na světě pouze prý asi v šesti exemplářích, nezíská ani za těžké peníze. V tom je skutečně velká tragédie.

Z uvedeného plyne, že rozhodující činitelé mají bedlivě sledovati a milostivým okem hleděti na hnutí filatelistické, je všemožně podporovati a hlavně pokud možno nevydávati nových známek, když toho není zapotřebí.

Novináři

Nemyslím ovšem ty, kteří dělají noviny. Jako párkáři nedělají párků a kaštanáři kaštanů, tak i novináři novin nevyrobějí, nýbrž je pouze prodávají. Míním pouliční prodavače novin. Pozorujeme, že tato živnost utěšeně zkvétá od té doby, co byla zavedena volná kolportáž. Náš pouliční život má o zajímavost více.

Novináře rozdělujeme ve dva druhy. Novináři maloživnostníci mají balík novin pod paží a vykřikují názvy časopisů kolemjdoucím do obličeje hlasem sonorním, jaký mívají portýři na nádražích, kteří řvouce ohlašují odjezd vlaků. Novináři maloživnostníci jsou povětšinou ženy a chlapi. Ženy bývají rozcuchané a divoké a chlapi mají příliš dlouhé rukávy, jež se velmi lesknou, a čepici se štítkem, obráceným nahoru. Avšak jsou také novináři, kteří si pomohli a pořídili si velký proutěný koš. A v tom koši svorně odpočívá Národní demokracie vedle Reformy, Venkov vedle Role; dobře se snáší České slovo s Národními listy i Čech s Lidovými listy, vedle nichž uloženy jsou Lidové noviny, které zapomněly, že měly spolu soudy, a vzájemně si křesťansky odpustily; i moudře disputuje Čas s Československou republikou o kulturních politických problémech. A uprostřed se blahobytně roztahuje Národní politika, vždycky nestranná a se vším spokojená, naditá opatrným vlastenectvím a inzeráty; pak tu máme také nový lísteček dubový, posud svinutý v poupě, které hraje zatím všemi barvami – někdy zardí se vyhrůžně barvou revoluční, s koalicí je, pokud rozměry listu stačí, velmi nespokojen a praví, že inzerce v tomto listě bude zajisté velmi výhodná. Má velmi skromný, řekli bychom vyčkávací název: Československé noviny. Tento časopis byl založen na základě pochmurné myšlenky, že státním zaměstnancům a učitelům utrhlí z hubeného platu, poněvadž se musí šetřit. Toto něžné novinové poupě chvěje se v sychravém vzduchu novinářské konkurence o svoji zánovní existenci. A tak všechny strany a směry politické hodil novinář do jednoho koše. Jenom prý Právo lidu a Rudé právo nesmí ležeti vedle sebe. Jednou je dal jeden novinář k sobě a udělaly mu velkou škodu. „Tak vám,“ vypravoval jeden prodavač novin, „hodím do koše balík Práva lidu a na to Rudé právo. Koukám se kolem sebe na lidi a nic. Najednou velký rámus – vidím: v koši velká mela – lítají kusy papíru na všechny strany – vidím pouze názvy jednotlivých článků: ‚Pravičácká zrada!‘ – ‚Hradní sociálpatrioti

se vybarvili!‘ – ‚Úplná porážka komunistů v Ouřiněvsi!‘ – ‚Dělnictvo v Ouřiněvsi dalo pravičáckým zrádcům říznou odpověď!‘ – ‚Náš lid se nedá klamat komunistickými janičáry!‘ – ‚Vykradli konzum.‘ – ‚Sociálnědemokratičtí milostpáni.‘ – ‚Komunističtí keřasi.‘ – A ty noviny byly za chvíli na cucky, které se honily po ulici. V koši mně zbyly z obou orgánů pouze hesla: ‚Vlastní silou!‘ a ‚Proletáři všech zemí, spojte se!‘ Takové věci...!‘
Přiznávám se, že jsem téhle andersenovské pohádce příliš nevěřil, ačkoliv mě jeden okultista ujišťoval, že se staly případy, že političtí duchové vystupují někdy s takovou zuřivou aktivitou.

Novinář bedlivě pozoruje kolemjdoucí a podle zevnějšku odhaduje politickou příslušnost. Vidí-li mladíka s nakrouceným knírem, s nohama poněkud prohnutýma, v černém šosatém kabátě, tu nabízí mu České slovo. Kinohereckému oholenci s bílými kamašemi, se zvoncovitým raglánem, z jehož kapsy čouhá koketně krajkový kapesníček – bankovnímu úředníkovi (mladá generace) strká Národní listy pod nos. Národnědemokratický dojem vzbuzují také penzisté, všelící hubenci, zarputilí idealisté neholeného obličejce. Těžko je prý v Praze poznati agrárníka. Také není jisto, že páni širokého obličejce s vyraženými předními zuby musí býti nutně sociální demokraté; zvláště v komunistech by se člověk spletl. Novinář tvrdí, že není každý komunista, kdo je kulatý, zarudlý a plešatý človíček; i ježatí a smutní proletáři se mezi nimi nezřídka vyskytují. Také židovská otázka je těžký problém. Vidíš pána, o kterém bys řekl, že je asimilant a touží po Tribuně. Ale on je zatím sionista a chce Prager Tagblatt. Někdy zase myslíš: Aha, sionista – a on je to Němec a žádá Bohemii. Proto novinář musí býti opatrný a oportunní. Žádá to obchod.

A já, až přestanu psát noviny a bude se mně nedostávat myšlenek a budu cítit, že to jde se mnou z kopce, stanu se novinářem. Je to hezké povolání, říkejte si, co chcete.

Roznašečky

Roznašečkami novin bývají výhradně ženy. Toto zaměstnání tuším hoví snad nejvíce ženské povaze. Již od starověku, dlouho ještě před vynalezením tisku, zabývají se ženy roznášením novin a novinek po domácnostech.

Málokterému člověku bývá dopřáno uviděti skutečnou roznašečku ranních novin, neboť záhadné tyto ženy opouštějí skryše ještě za tmy, kdy bodré občanstvo je pohříženo ještě v hluboký spánek; plížice se neslyšným krokem po schodech, kladou roznašečky noviny přede

dveře a tajemně opět zmizí. Jenom jednou, a to na Nový rok, možno spatřiti roznašečku novin. Tehdy vtiskne vám do ruky tištěnou gratulaci a přeje vám vroucně, abyste se ještě dlouho a dlouho ve zdraví na tomto světě trápití ráčili. V kterýchsi socialistických listech, nevím už kterých, dočetl jsem se o smutném údělu roznašeček, které plahočí se s novinami od časného rána, zatímco prostopášný buržuj protahuje labužnický svoje blahobytné údy v peřinách. Tenkrát čta ono plamenné pojednání, styděl jsem se velmi, neboť jsem také jedním z těch bezcitných měšťáků, kteří nepokládají ranní kávu bez ranních novin za kávu, nýbrž za jakýsi odporný lektvar, a přívětivé slunko vítají pustým láním a zlořečením, jestliže paní bytná nepřinese s kávou také noviny. Neboť, řekněte mi, jak máme s jásosem pozdraviti rodící se den nevědouce, že „Koaliční vláda opět na obzoru“?

Může nám chutnati rohlík, když se nám nedostalo ujištění, že „Zásobování do příštích žní je zajištěno“?

Jak vám chutná káva, když nemůžete si přečísti, že „Bahno se provalilo“? Svoláváte hromy a blesky na hlavu bytné, abyste si nahradili „Živelní pohromy na venkově“.

Kterak můžeme křepce vyskočiti z postele, nedověděvše se, že „Skočila z mostu v sebevražedném úmyslu“?

K umývadlu přistupujeme s nechutí a odporem: Chybí nám obvyklá zprávička „Hospodářství v tukové ústředně“.

Váhavě a pomalu ubíráte se do práce, ježto postrádáte pravidelného čtení „Rychlost úředního šimla“, který vás na cestě života předchází vždy dobrým příkladem.

Bud'te jisti, že zmoknete na kůži, ježto si nevezmete s sebou deštník nevědouce, že Iglauerův meteorologický ústav předpovídá na dnešní den „Krásné počasí“.

Poklesli jste mravně. Na ulici ohlížíte se mlsně po hezkých dívkách, poněvadž nevíte, že „Zpustlík lákal mladá děvčata“ a propadl přísnému trestu. Stane se z vás mrzout a škarohlíd: Nedověděl jste se radostnou zprávou, že je „Zvýšený příděl cigaret“.

Nejásáte, že byla „Radostná událost ve vlaku“; že „Ztratil se černý dobrman“ je vám celkem jedno, tak jste poklesli na duchu.

Litujete, že nemůžete mladé, hezké dáme poskytnouti nezištně žádanou půjčku, ačkoli jste starší, charakterní a bohatí pánové, poněvadž jste dnes nečetli Malého oznamovatele.

A vy, mladíci, možná že jste dnes zanedbali výhodnou příležitost k ženitbě, ačkoli dovedete hrát na mandolínu, kteroužto podmínku klade si dívka, podle úsudku jiných hezká, inzerující pod značkou „Soulad duší“.

Kdybyste byli četli tento den lokálku „Dopadený zloděj zimníků“, mohli jste býti včas varováni.

Počínající den není dnem, když není ranních novin. Proto čest a sláva hodným roznašečkám!

Pojednání o obchodě

Podle zevnějšího vzhledu dělíme obchody na lesklé a pochmurné. Lesklé obchody vyznačují se především tím, že mají firmu, jejímž středem je nějaké neobvyklé jméno, vzaté obyčejně z mytologie Řeků a Římanů, na příklad: „Daphnis, společnost pro zužitkování zvířecích odpadků s ručením omezeným“, nebo jméno utvořené ze zkratek. Jsou-li majiteli firmy na příklad pánové Halík a Matouš, je název obchodu „Halama, obchodní jednota pro obchod solí s Batumem a Erzerumem“. – Jako je firma lesklého obchodu vznosná a honosná, tak i místnosti vyznačují se nádherou a velkolepostí. Slečny – typmamzelky – jsou štíhlé a půvabné; jejich účes bývá na výstavách poctěn cenou. Pánové zaměstnaní u firmy mluví ušlechtilě nosem a mají zájem o dostihy. Lesklé obchody rozplývají se během krátké doby jako dým františku o Štědrém večeru, a vyrovnávají se zpravidla na pět procent, kterážto kvóta nebývá vždycky dobytelná.

Zato však pochmurné obchody mívají solidní základ. Bývají ve starých, klenutých místnostech, kde straší duchové dávno zemřelých účetních. Pod nízkým stropem hoří po celý den plynové světlo. Vzduchem nese se zápach ztuchliny, plísně, výpary pilnosti, řinčení psacích strojů, ukrutné řvaní telefonů a šéfa, který trpí žlučovými kaménky a představou, že mu personál užírá věk. Pochmurný obchod založil před věky praděd Salomon, zdědil jej syn děd Siegfried, po něm převzal jej otec Adolf, který mívá dva syny, z nichž Armin bude doktorem medicíny a Bruno navštěvuje obchodní akademii a převezme otcův závod. Pak tu bývají dvě až osm dcer, které jsou všechny sličné a milují velmi tatínka a maminku.

Které jsou podstatné náležitosti pochmurného obchodu? Podstatné náležitosti pochmurného obchodu jsou tyto:

1. *Sluha*. – Sluha je starší, bodrý pán, přemýšlivých pohybů, který miluje rozšafné řeči, provázené důmyslným vyklepáváním dýmky. Se šéfem závodu je v důvěrném poměru, vůči personálu pak blahosklonný a shovívavý k lidským slabostem. Je umělec-diletant a jeho obrázky, ponejvíce krajiny, ptáčkové a květiny, zdobí stěny kanceláří. Tato domácí výtvarná díla jsou předmětem pýchy pana šéfa, návštěvy jsou nuceny obdivovati se jim, poněvadž „je to ručně malované a dělal to náš sluha, který nemá žádné školy“. Sluha dává pravidelně dvakrát týdně výpověď, setrvává však v závodě po lidský věk a přichází pak do novin pod názvem: „Hrdina práce“.

2. *Praktikant* je mladík škoře odrostlý, který dostává teprve druhý rok v učení dlouhé kalhoty. Prádlo si posílá domů. V kufru má album cizozemských známek, o kterém tatínek nesmí vědět, protože by měl starost, že bude v učení nepozorný. Na praktikanta vyvaluje šéf strašně oči a křičí hrozným hlasem: „Ty kluku, já napíši tatínkovi pár řádek, aby si tě vzal domů, poněvadž nejseš nic vert.“ Po straně však říká: „Ten kluk se má k světu, ale musí se dát na něj pozor, aby nekouřil retka.“

3. *Kontoárista* aneb „mladý muž“. – Tento mladý muž první čas v pochmurném obchodě velmi duševně trpí, poněvadž pan šéf na něm sedí a velmi ho pronásleduje, když nezačíná dopis dva palce od kraje a když ho nutí, aby psal: „S potahem na Váš ctěný dopis“ a končil: „Očekávající obratné vyřízení Vašeho ctěného dopisu, jsme v příjemném očekávání Vašich dalších ctěných objednávek.“ Silně trápí duši mladého muže, že pan šéf trvá houževnatě na tom, aby slovo další a láskavě psal důsledně s čárkou na „a“, ačkoliv ví, že to není správné. I hledá pro toto utiskování zapomenutí v sebevzdělávání. Studuje bedlivě knihy Malý Bosco a Praktický hypnotizér, nechá toho a bere po dva měsíce hodiny v jazyku francouzském, nechá toho a bere po dva měsíce hodiny v jazyku anglickém a nechá toho, i dá se zapsati do tanečních hodin a vrhne se v světský vír. Mladý muž nosí měkký límec a žaket a chodí na Ia izraelské domácí obědy.

4. *Účetní* je vyšší stupeň ve stvoření Hospodinově, co se týče obchodního světa. Zatímco sluhy, praktikanty a mladé muže dodává zprostředkovací ústav a přivádí je starší paní, která to všecko vyjedná a pak vezme za odměnu polovici platu přijaté síly, účetní představuje se sám, vykazuje nesmírné množství doporučujících listin a šéf ho přijímá po úporném slovním zápase, ve kterém si oba pánové vytknou, že mají moc řeči a že to nemají rádi. Účetní má skvělé prádlo, jehlici v ohnivě kravatě a známosti mezi lidmi. V obchodě trvá na tom, aby se mu říkalo: „Pane vrchní účetní“, a v kavárně tituluje ho vrchní: „Pane prokuristo“. Účetní je

opatrný na své zdraví a píše všem příbuzným ke katolickým i izraelským svátkům dlouhé gratulační dopisy. Z účetního se vyvine

5. *disponent* tímto způsobem: Zdatný, obratný a bilance schopný účetní žádá zvýšení platu. Šéf nechťeje mu přidati, jmenuje ho v náhradu disponentem, což účetní přijímá, věda, že to zvýší jeho úctu mezi lidmi. – Ovšem ale

6. *prokurista* je velký, starý a mohutný člověk. Je od ostatního personálu oddělen zvláštní plentou. Je hrdý, poněvadž se vlastní silou k vysokému postavení dopracoval a z domova žádné pomoci neměl. Dává děti na studie a sám miluje balet. Dardu hraje jen s majiteli závodů, prokuristy, řediteli a majiteli realit.

7. *Šéf* je viditelná hlava závodu. Je přesvědčen, že nesmí zemřít, poněvadž za jeho nepřítomnosti by personál obrátil závod vzhůru nohama. Když ale pro svoje žlučové kamínky musí jeti do lázní, činí to se strašným rámusem, vyhrožuje personálu výpovědí. V lázních se jeho choroba zhorší, poněvadž je štván divokými představami, jak asi personál v jeho nepřítomnosti řadí. Když přijede, vypadá špatně, ale za nějaký čas omládne a choroba se mu zlepší. Avšak i šéf může zemřít. A když se to skutečně stane, tu dává se do novin mnoho úmrtních oznámení. I ukáže se, že zesnulý měl přčetné příbuzenstvo a že byl členem mnoha dobročinných spolků. Personál želí úmrtí šéfa slovy: „Tak už je tam taky. Byl to ras na lidi, ale měl uznání. Starého je škoda, takoví se dneska nerodí.“

O stavu bankovním

Stav bankovní je mlád; věda nepraví nic o tom, že by ve vykopávkách nalezly se v hrobech skrčenců mezi popelnicemi, bronzovými šperky a kamennými nástroji stopy, které by nasvědčovaly tomu, že v dobách primitivní kultury bylo bankovní zřízení. Rovněž asyrologové a egyptologové popírají, že by za časů Ptolemaiovců žili a působili lidé, kteří by pro oživení obchodního ruchu zakládali banky pro průmysl pivovarnický, stavební a k exploataci lesů. – První stopy činnosti bankovní v historii lidstva jsou v Písmě. Otevřme Nový zákon i najdeme tam popsání příběhu, kterak Ježíš, mrze se nad nešvary v chrámě, převrhl stolky peněžoměnců. Byl to konflikt s bankokracií, který skončil pro buřiče tragicky.

Nedbajíce dějepisu, budeme se v těchto řádcích obíratí popisem dnešních bank. A nejprve si všimněme bankovních budov. – Bankovní budovy jsou vystavěny ve slohu, který pravidelně

nemá tradice v rodokmenu architektonického umění. Sloh bankovních domů je honosný, okázalý a těžký. Otáčecími dveřmi, které na noc jsou zahrazeny železnou mříží, přicházíme do dvorany, která připomíná hlavní loď v chrámě; z vysokého zaskleného stropu padá na návštěvníka, který v bankovní mluvě nazývá se komitent, zbožná tíseň, která vzniká z pocitu, že se nalézá v místech, kde se obracejí miliony. Jako do chrámu nesou si zboží v rukách modlitby, sem přicházejí komitenti s aktovkami šetrně tančíce po špičkách. Na plyšových sedátkách odpočívají ženy s knížkami v ruce. Zrak jejich bloudí zasněně kolem; výraz jejich je starostlivý jako u slepic, které pobíhajíce po dvoře hledají červíčky. Jsou to včely-dělnice, které snášejí med do úlů pro dobro příštích pokolení.

Co se týče bankovního personálu, jest především zmíniti se o zřízencích. Tito mužové jsou dvojího druhu. Jedni oděni jsou v modrou uniformu s lesklými knoflíky a plochou čepicí s iniciálkami ústavu. Jejich úkol je ten, aby přinášeli úřednictvu párky a pivo a roznášeli peníze, v kteréžto funkci padají čas od času za oběť bankovním lupičům. Uniformovaní zřízenci mají četnou rodinu a doma hotoví umělé klíčky a skřínky. Avšak ti druzí zřízenci nemají uniforem a nemají rodin. Neobírají se přinášením piva a párků. Nepadají za oběť bankovním lupičům. Jejich představení zdraví je napřed a chovají se k nim uctivě. Ba i prokuristé jim občas poklepou na ramena. To jsou zakuklení fotbalisté-amatéri.

Co do vyznání jest rozeznávati banky křesťanské a německé. Společným znakem úředníků obou vyznání jest uhlazenost zevnějšku, jemnost chování a dosti časté užívání monoklu, který jejich oholenému obličejí dodává výraz, málem bychom řekli diplomatický. Křesťanští bankovní úředníci a úřednice holdují sportu, a to většinou veslařství, duchovní kulturu míjejí. Německé bankovní úřednice mají kulaté brejle a jsou dosti korpulentní, milují vzdělanost. Chodí na přednášky do Uranie, hovoří nadšeně o Thákúrovi a Beethovenovi a při práci prozpěvují falešným hlasem motivy z Bajadéry. V zimním čase vyjíždějí, oblečeny jsou v kalhoty a zahaleny v tlusté svetry a obtíženy jsou lyžařskou výzbrojí, na hory. V létě pak osídlují břehy bouřného Baltu.

Praví se, že státi se bankovním úředníkem je nadmíru obtížno. Mladíku a dívce jest projíti mnohými školami, ba i vysoké školy obchodní absolvuje. Při této zkoušce obstojí pouze ten, kdo je příbuzný. Znalci správní vědy a odborníci v bádání o vývoji soukromého vlastnictví pokládají bankovní ústavy za rodinné fideikomisy^[1].

Vedle bankovních úředníků a zřízenců působí v závodě takzvaný tajemník. Jest to mladý muž a doktor práv, vznešených způsobů. Nevyzná se ani ve věcech komerčních, ani ve vědě

právní. Je dokonale nevinný ve všech záležitostech týkajících se podniku. Avšak jeho určení účelové je v reprezentaci. Banky zabývají se peněžoměnectvím a prodejem zboží, proto se musí reprezentovati.

Minuvše veškeré stupně a hodnosti, kterými jsou bankovní úředníci od sebe rozlišeni, zmíníme se pouze o největších v bance a nejmocnějších tohoto světa, o bankovních ředitelích. Pohled na bankovní ředitele jest úchvatný; jen velebná alpská příroda může se rovnati bankovnímu řediteli co do vznešenosti. – Bankovní ředitel nebéře ani platu, ani gáže. Jeho požítky mají taková vznešená jména, jako je jeho povolání. – Požívá jakýchsi tantiém, dividend, remunerací^[2], zvláštních odměn a prezenčních známek. Obyčejný člověk by se zhrozil takových podivných požítků, ale ředitelé banky jsou při tom dokonale klidni. A jednou za rok, a to buď do vánočního, nebo do novoročního čísla, napíší článek o hospodářské situaci světa v uplynulém roce. V tomto pojednání pohlédnou na sever, pohlédnou na jih, obrátí se na západ a potom na východ a velmi se chmuří nad hospodářskou situací. Posléze však ke konci pojednání pohlédnou do středu, zjasní líc, a vzpomenuvše si na výše řečené novoroční tantiémy, dividendy, remunerace, zvláštní odměny a reprezentační známky, prorokují světu pro příští rok všecko dobré a netušený rozvoj v obchodním a průmyslovém podnikání.

Je krásno a důstojno býti bankovním ředitelem; dejme svoje dítky vyučiti na bankovní ředitele!

O stavu redaktorském

Povolání redaktorské patří k stavům nepravdělným. Hrou přírody se stává, že z jinocha, který prodělává normální občanský vývoj, najednou vzniká redaktor; a taková událost vzbudí v lůně občanské rodiny takový rozruch a zneklidnění jako v kruzích rolnických zpráva, že se někde vylíhlo tele se dvěma hlavami.

Redaktory možno obecně děliti ve dva druhy. K druhu prvnímu patří vesměs redaktoři staré generace, z doby, kdy nehoda na ulici uvedla do pohybu celý redakční aparát. Tito redaktorští starci vyznamenávají se těmito vlastnostmi: Jednak zevnějškem, který připomíná doby probuzenské, to jest dlouhými vlasy, černým dlouhým kabátem a kalhotami plandavými. Potom velmi četnou rodinou, zájmem o menšinové zprávy a polévkové odbory, matiční plesy, sokolské veselice a velkou schopností udělati podrobný referát o řeči nějakého vlasteneckého kmeta, při jehož řeči nezůstalo jedno oko suché. Nová generace žurnalistická pak nosí

zpravidla cutaway^[3], brejle, a nevšímajíc si pouličních nehod miluje bary. Obojí generace redaktorů libuje si vášnivě v zálohách a opovrhuje pravidelným platem, vidíc v měsíční gáži zřejmou nepravidelnost. I ctí vydavatelstvo potud, pokud poskytuje zálohy; jinak nectí nikoho kromě otce svého i matky své, aby dlouho byli živi na zemi a po tu dobu mohli vybírat zálohy.

Jisto je, že redaktor pohybuje se na okraji společenského řádu a je občanstvem více obáván než ctěn. Při pohřbech národních velikánů kráčí v průvodu za příbuznými a politiky, ale před literáty a hodnostáři úředními a vojenskými. Držitelé moci chovají se k redaktorům s křečovitou vlídností; prosté občanstvo pak chová k novinářům nedůvěru proto, že dávají lidi do novin, a pak, že nejsou zařazeni do hodnostních tříd (vyjma ovšem v časopisech vládních; tu však nutno poznamenati, že vládní redaktoři jsou nepravidelní žurnalisté, majíce pravidelnou životosprávu a postup).

V stupnici redaktorské rozeznáváme tyto třídy:

Šéfredaktor. Je to muž, o kterém kolují pověsti, že dovede napsati k 28. říjnu nejkrásnější úvodník. Potom zná nejvíce anekdot z celé redakce, které dovede krásně vypravovat. Je pro tuto schopnost oblíben na nejvyšších místech. Jinak je šéfredaktor člověk těžce nemocný a velmi by se dotkl jeho ctižádosti onen redaktor, který by se domníval, že je nemocnější než sám šéf.

Na druhém místě je zástupce šéfredaktora, takzv. dobrý organizátor. Těší se pověsti dobrého organizátora proto, že občas pronáší myšlenky, že by se mělo dělat to neb ono. Manželka a děti dobrého organizátora jsou velmi pyšné a běhají po městě prohlašující: „U nás v redakci není šéfa. My jsme šéfové!“

Co dále následuje, je jakási bezbarvá směs, ze které vyniká nejvíce lokální reportér. Je to mladík výbušný, prudký a ctižádostivý. Když přinese dvě původní zprávy, zbujní a žádá o zvýšení gáže. Je ovšem odmítnut. I zasmuší se a žádá o zálohu. Ta se mu také odepře. Zadumá se lokální referent, ztrpkne, počne se učiti francouzsky a přemýšlí o tom, že by se měl vlastně oženit.

Telefonista a stenograf je člověk, který se s nadšením přihlašuje do syndikátu žurnalistů a jediný platí řádně příspěvky. Trvá na tom, aby mu přátelé říkali „pane redaktore“, a bojuje za stavovské požadavky novinářské.

Redaktoři trpí onou zvláštní hysterií, která vyznačuje herce. Jsou pronásledováni utkvělou myšlenkou, že se s nimi jedná nespravedlivě a že nejsou dostatečně oceněni. Navzájem se obviňují, že vůbec nic nedělají; každý je toho názoru, že veškeré břemeno práce leží na něm. Přesto však, že jsou přesvědčeni, že v redakci se vůbec nic nedělá, noviny vycházejí dvakrát denně úplně potištěny. Ale čtenářstvo reptá, že v těch novinách zase nic není.

Jsou tedy noviny zvláštní zjev: Mají mnoho potištěných stránek, zpráv různých a článků, ale nic v nich není. Dělají je redaktoři, kteří vůbec nic nedělají, kteří nemají prostředků, platu neberou, poněvadž si jej vybrali na zálohách, a proto zálohy se jim neposkytují, ale přece žijí tak, že to dělá dojem, jako by žili doopravdy a měli nějakou existenci.

O stavu obchodních cestujících

Hovoříme-li o dokonalém obchodním cestujícím, představme si starého pana Geduldigera, který ve věku 85 let kráčel z kavárny s nějakým panem Gustavem Spitzem, kterému vytýkal, že není hráč, poněvadž má ten zlozvyk, že šetří esa a desítky, když jde o trumfy; potom pan Geduldiger přišel domů, najedl se, jak se patří, nato si lehl na otoman, neřekl černé, neřekl bílé, nesmrděl, nevoněl a už se neprobudil. Zkrátka zemřel. Taková smrt je k přání všem židovským dětem.

Nuže, ten jistý pan Geduldiger byl třicet let cestákem, než se udělal pro sebe. Byl náramně ctěn v obchodním světě pro svoji neobyčejnou výmluvnost a velké známosti. Mladší kolegové v povolání mu říkali uctivě: „Pane cestovní rado.“ A to už mu zůstalo. Byl to velký muž; mezi ostatními cestáky vynikal, jako by bývala nápadna hora Kilimandžáro, kdyby stála náhodou na Českomoravské vysočině.

K obrazu nebožtíka pana Geduldigera stvořený obchodní cestující je muž veskrze světský. V jízdním řádě vyzná se tak, jako inženýr v logaritmických tabulkách. Není změkčilý kulturou; světobol je jeho povaze cizí; jeho knír a kamaše svědčí o jeho výbojnosti.

Platí-li o umělci, že se musí narodit (jak tvrdí podle Nerudy všechny porodní babičky), platí to dvojnásobně o obchodním cestujícím. Je-li jako dítě ostýchavé a zádumčivé, jestliže dbá toho, aby ze školy přinášelo nejlepší známky, pak nebude nikdy obchodním cestujícím. Avšak chlapec, který obchoduje již za útlého mládí s cizozemskými známky, vyměňuje sbírku motýlů za sbírku nerostů, ve škole si hraje s obrázky nebo rozebírá hodinky, které dostal od

strýčka k bar-micve, pak zajisté bude z něho zdatný, zavedený zástupce na provizi i pevný plat.

Je obchodní cestující člověk nábožensky založený? Zdá se, že nikoliv. Pochybujeme, že by se kdy vyskytl v dějinách lidstva zdatný obchodní zástupce, který by způsobil schisma v církvi, trvaje zarputile na nějakých artikulích. Jedná-li se o cestáka vyznání mojžíšského, tu jest konstatovati, že obchodní cestující byli první, kteří počali nedbati rituelních předpisů. Do kostela chodí pouze na velké svátky, anebo když má tatínek „Jahrzeit“, aby za něho odříkali „kadiš“ (modlitbu za zemřelé).

Jarý a humorný duch nutí obchodního cestujícího sbírat anekdoty, které si zapisuje do knížky mezi záznamy objednávek. Tyto anekdoty jsou, bohužel, rázu povětšinou neslušného a kluzkého; málokterá z nich hodila by se do čítanek pro školy obecné. Avšak tyto anekdoty jsou jednou z důležitých výzbrojí každého řádného obchodního cestujícího, neboť rozjasňují zasmušilé líčko obchodníkem a přispívají k tomu, že objedná větší položku, třeba by předtím tvrdil, že ničeho nepotřebuje, jenom to, aby mu cesták dal pokoj.

Vstup cestujícího do závodu je nádherný a okázalý. Šoupnuv vlnadně nožkou, vychrlí cestující ze sebe pozdrav, který je složeninou ze všech pozdravů, pokud jsou známy v kulturním světě. Nato projevuje cestující zájem o zdraví majitele závodu; zeptá se milostpaní, jak se vyspala, co vaří dnes k obědu a co dělají dětičky. Potom usedne na pult, vytáhne zápisník, rozevře jej, zachechtá se libě a zeptá se: „Znají tohle?“ a šeptem vypravuje nejnovější oplzlost. Nutno však podotknouti, že takto si počínati je dovoleno pouze zavedenému obchodnímu cestujícímu, čímž ovšem není řečeno, že by nezavedenému slušela skromnost, zdrženlivost a ostýchavost. Boj cestujícího s obchodníkem o zakázku možno v krátkosti vylíčiti takto:

Obchodník: „Už jsou tu zas? Já nic nechci, já nic nepotřebuju. Před chvílkou byl zde ten Reiniš a vyhodil jsem ho.“

Cestující: „Ten Reiniš? Dobře udělali. Nemusejí koupit, jenom se podívají.“ (Rozkládá kolekci.)

Obchodník: „Já nic nechci vidět.“

Cestující: „Nemusejí se dívat. Já to ukazuji tadyhle milostpaní. Račte se podívat na to zboží, jak povídal ten příručí, co za nic neručí...“

Obchodník (sklesle): „Co mám s nima dělat? Tak si píšou: Potřebuju dvacet grosů – padesát metrů... franko stanice.“

Cestující (slavně): „– franko stanice, dvě procenta rabat.“

Když pak cestující procestoval drahoun řadu let, uhnal si z obědů v nádražních restauracích žaludeční katar, když byl se naučil všem hazardním hrám, které ve vlaku náruživě pěstoval, a kabaretním kouzelnickým kouskům, když poznal všecky pokojské ve všech hotelích zemí Koruny české, tu nastává čas, kdy se cestující udělá pro sebe. I zaniká jako druh živočišstva stěhovavého, aby se usadil a zapustil kořeny. Tehdy najímá pro sebe cestujícího, kterému říká: „Mladý muži!“ a dává mu za příklad sebe, vypravuje mu hrdinské události ze svého cestáckého života.

O ženské otázce

V jednom městě četl jsem oznámení: „Oznamuji p. t. obecnstvu, že živnost kominickou, kterou vedl můj zvěčnělý manžel, povedu dále, a doufám, že přízeň ct. zákazníků zůstane mně i nadále zachována.“

Jsou věci, nad nimiž se dlužno zamyslet. Při četbě plakátu vzbouřily se ve mně reakcionářské pudy. Žena kominicí? Nikdy! Protestuji. Nechci kominic. Nelze, aby vdovy nosily smutek po živnosti kominické, oděvše svoje kynoucí tvary v černé plátěné kalhoty a kazajku, ovinuvše svoje tělo provazem se železným ježkem na konci; a začernivše líc sazemi a zdvihnouce žebřík na svá bedra. Smutek nechť nosí vdova kominická po muži-kominíkovi, a ne po živnosti kominické.

Pánové, víme, co je kominík. Není pouze živnostník. Kominík vedle čištění komínů má úkol vyšší, tak říkajíc ideální. – Kominík přináší štěstí. – Tak málo věcí na světě přináší štěstí. Jenom podkova a krejcar přibitý na prahu, z produkce zemědělské jen prasátko, čtyřlístek a fůra sena, ze světa živočišného pavouk, v nočním životě pětikoruna do punčochy. A ze živnostníků pouze kominík. Málo je štěstí na světě. – Potom vězte také, že kominík je figura dekorativní. O slavnosti Božího těla stojí slavnostní vartu na stříkačce, ověšené lipovými ratolestmi. A nelze v národních průvodech postrádati cechu kominického v bílých čepicích.

A nyní zkoumejme otázku, zdali žena, převzavší živnost kominickou po zesnulém muži, zdědí též mystickou schopnost přinášeti štěstí. Filozofie i lidová moudrost to popírá. Snad skrze

mladou kominici bylo by lze dosíci pozemského blaha. Staré ženy však přinášejí smůlu. Potkati bábu-kominici znamenalo by i štěstí, i smůlu. Klad a zápor se ruší. Báby-kominice neznamenaly by ničeho.

Také je pochybno, že by kominice vydržela státi na stříkačce o Božím těle jako slavnostní stráž nepohnutě po celou hodinu. Tohle nutno uvážiti. Vždyť jde o náboženství. Nelze jen tak lámati tradici. A co se pak oděvu kominického týče, je jisto, že by kominice prováděly na úboru kominickém, jenž je jedním z nejkonzervativnějších útvarů, různé změny. Je nepochybné, že by ženskému oděvu kominickému přibylo všelijakých stuh a fátorů, vložek a volánů, plizovaných varhánků a krajkových límečků. Módní časopisy byly by plny letorázů a svérázů pro kominice. Kominík po ulici jde, ubírá se, ze široka rozkračuje. Dámy-kominice by po ulici šuměly, hopkaly, vrtíce se koketně. Byl by z toho posměch světský a pohoršení. I řemeslo by trpělo, neboť dámy štítí se neřádů a nečistoty a saze na nose vzbuzuje v nich zděšení.

Toto všecko jsou vážné důvody proti tomu, aby byly ženy přijímány do cechu kominíků.

A nyní pokračujeme. Může býti žena civilním geometrem? Uvažujme. Civilní geometři vyvolávají představu mužů v jízdeckých kalhotách, v kožených kamaších a zablácených botách. Jsou to lidé, kteří ač požívali ve svém mládí všestranného vzdělání, přece nedbají svého zevnějšku a chování jsou (budiž Bohu žalováno) hrubého, gest neomalených a smíchu širokého, jenž haraší, jako když se uhlí sype do sklepa. Jsou milovníci koní, jako inženýři libují si v motocyklech. Nestydí se naslouchati kluzkým anekdotám a ohavné věci nazývají pravým jménem. Zajisté že se ženy nehodí pro toto zaměstnání, ve kterém je pramálo něžnosti a poezie. Jistěže není civilního geometra, kterému by se duše úžila city neznámými a jehož líčka by pobledla pro lásku neopětovanou. A jenž by kapky srdce svého vkládal v umné verše, jichž soubor by vydal časopis Host. A pak: Jak oslovovati dámu tohoto stavu? Paní civilní geometryně? To nelze. Rovněž těžko by se nám řeklo: Paní zvěrolékařko. Dámy se tak snadno urážejí.

Z této krátké úvahy sezná každý nezaujatý myslitel, že jsou povolání, která mají býti ženě navždy uzavřena. Ženy necht' netouží po zaměstnání finančních strážníků, výběřcích na mostě a exekutorů. Tu třeba sveřeposti, nevlídnosti a pohrdání světem. Necht' nedychtí po četnickém stavu, nemajíce drsného kníru a komisního názoru světového. Ani právnický stav se pro ženy nehodí. Ztratily by, jsouce advokátkami, svoji vnaďnou postavu. Advokát musí míti pleš, která při soudě svým leskem hypnotizuje porotce. A pokud se jedná o státní službu, kterou konají

právníci, necht' uváží dámy, že při šesté třídě hodnostní jsou stavovským požadavkem obtíže při trávení, v páté hemoroidy a ve čtvrté sclerosis. My jsme ovšem pro emancipaci žen. Buďme však opatrní a rozvážní, a naše konání budiž v souhlase s věčnými zákony vznešené Přírody.

O stavu kamnářském

Moto:

*Měsíček už vyšel,
Suchánek nepřišel,
můj Bože, co to je,
že Suchánek nejde?*

Tuto zádumčivou píseň zpívala moje nebožka matka, kolébajíc svoje nemluvně. Tesklivá melodie i dojemný obsah mluví jasnou řečí. Zpívá se o kamnáři Suchánkovi, jenž, ač důtklivě volán a srdcelomně ždán, nepřicházel. Měsíc vyšel. Suchánek nejde, nastalo jitro, den druhý i třetí – krásné dny střídaly se s podmračenými – jasné noci s černými, ale kamnář nepřicházel. Již bouřný severák ohlašoval, že zima táhne od hor a příroda uloží se k dlouhému spánku, ale kamnáře pořád nebylo.

A víme dobře, co to znamená, když kamna nedělají dobrotu. Základ rodinného krbu jsou kamna. Rodina je základem státu. Státy pak tvoří spořádanou lidskou společnost. To kamna dobře vědí, a proto jsou pyšná a hrdá. Zpupnost kamen dá se srovnati pouze s nadutostí prvních instancí. Kamna jsou bytost náladovitá. Tu tváří se mile a půvabně rozšiřují teplo družnosti a přívětivosti. Tehdy pak v rodině panuje jasný mír, otec nebublá, matka nehubuje a děti netrhají hříšně obuv a přinášejí pěkná vysvědčení. Leč dobrá nálada kamen netrvá dlouho. Uf! Uf! vybuchují zlostně hospodyni do tváře a pokrývají bílou kuchyň sazemi a rmutem. Jsouce zanesena, jsou plna vrtochů jako vyšší hodnostní třídy, které trpí nepravděpodobnou stolicí. Pokládají se za vážně nemocny a žádají svéhlavě, aby se k nim každý choval s ohleduplnou zdvořilostí. Páchnou unylou melancholií.

Rodina je znepokojena a posílá rychlého posla ke kamnáři, aby krb prohlédl, vydal své svědectví a učinil, aby kamna nabyla ztracených vnuď a bývalé svěžesti. Leč kamnářství je živnost, která nepřichází. Setrvává v podmračeném klidu nedbajíc úpěnlivých proseb a

zoufalého bédování. Kamnář je si dobře vědom, že kamna neutečou, rodina neuteče, že je času dost. Nářky a hořekování nepohnou jeho tvrdým srdcem; jeho duše je černá a naplněna mizantropií.

A přichází, když se jeho hodina naplní a devátý den se rozbřeskuje. Vchází do dveří nepodoben jsa křesťanskému člověku, dívá se kose jako Tatařín a huhlá nesrozumitelnou řečí, maje fajku v hubě. Vrče zlověstně, prohlíží si kamna, hrabaje se huňatou rukou v jejich vnitřnostech. Oblak mouru naplní světnici. Kamnář stává se neviditelným. Ženy ovazují hlavy šátky. Kvílení se ozývá domem. Mužové zlostně bouchají dveřmi. Manželé vyčítají si staré historie a tupí vzájemně příbuzenstvo. Zatím kamnář pracuje: Nakupí velkou hromadu popele a sazí. Z kamen učiní žalostné sutiny. Počíná si jako hordy Odoakarovy, které rozvrátily Řím. Pějeme žalmy prorokovy nad zbořeným chrámem Hospodinovým: Kde je tvá nádhera, o Sione? Je přikryta mazlavým jílem, kterým kamnář naplnil dům. Kam oko pohlédne, jsou saze, mour a hlína. Veškeří členové rodiny, kteří setrvávají v místnosti, kde kamnář pracuje, vzdají se příslušnosti k plemeni indoevropskému a stávají se černochoy.

Někdy kamnář dokončí práci týž den, obyčejně ale odejde, huhlaje zlověstně, zanechav domácnost v rozvratu. A opět je nutno, aby se naplnila jeho hodina a přišel devátý den; pak opět se objeví, aby práci skončil. Když pak odchází, tu nastaviv dlaň, přijme mzdu, pohne čepicí, zarachotí temně a zmizí. Tehdy je úskočná škodolibost kamen ukojena. I hučí spokojeně, bujně a sálavě hlásající, že mír opět vešel do rozvrácené domácnosti.

Některé praktické pokyny, jichž třeba dbáti při hře kulečníku

Návštěvníkům hospod a kaváren k libosti a poučení

Kapitola první

Definice hry kulečníku. Obřady při zahájení hry.

Kulečník nazývá se ona hra, při které dva i více hráčů kolem stolu potaženého zeleným sukнем hbitě obíhá; jeden každý z nich ozbrojen jsa dlouhou holí, jež se nazývá tágo, do koulí ze slonové kosti vyrobených důmyslně št'ouchá a tak činí, aby vždycky jedna z nich dvě druhé trefila. Hra v koule nazývá se také „piliár“ či „kuliár“ anebo prostě „pilec“.

Rozeznáváme dva způsoby zahájení hry.

1. Jsou-li hráčové spolu známí a vkročili do místnosti přizpůsobené k provozování živnosti hostinské či kavárenské již s pevným předsevzetím, že „si dají“. V tomto případě právo přednostní (to jest právo začít hru) řídí se přirozeným výběrem: Kdo si vybere větší tágo, tomu jest začít zápas.

2. Pakliže však číšník zprostředkuje styk dvou neznámých pánů za účelem sehrání partie kulečnicku, tehdy jest zahájení hry poněkud obtížné, ježto oba hráči, neznajíce vzájemně stupeň sociálního postavení protivníka, silně se ostýchají začít hru, aby druha neurazili. I dotýkají se vzájemně rukama, potahují se za kabát, poplácávají se na zádech, horlivě se při tom klaníce. Konečně jeden z hráčů, člověk méně pevné povahy, podlehne naléhavému pobízení a odhodlá se začít hru. Tu pak protivník, uražen jsa, že si spoluhráč jeho dovolil zahájit a dal tím najevo, že se domnívá býti větším pánem než on, umínil si postupovati proti odpůrci s největší bezohledností.

Znamení k zahájení zápasu dá číšník. Pohlédnuv na hodinky, zapíše čas na tabulku upevněnou na stěně nad počítadlem.

Kapitola druhá

Normální průběh hry.

Jako vůbec v každé situaci životní, tak i ke hře kulečnicku přistupující vyzbrojíme se náležitou dávkou sebevědomí, kterým snažíme se otřásti svým protivníkem a vzbudit v něm pochybnosti o jeho schopnosti hráčské. Dobré jest klásti svému odpůrci takové otázky: „Kolik chcete napřed?“ anebo s ohromnou upřímností: „Víte co, zaplaťte tu partii a nemusíme hrát.“

A počínáme si takto:

Nedbalým posunkem vyzveme spoluhráče, aby započal. Sami usedneme, objednáme si kávu, vybíráme si rohlíky a plísňíme slovy drsnými číšníka. Pak srkáme labužnický kávu, přikusujeme rohlík, v ruce tágo držíce. Toto všecko s dokonalou gentlemanskou lhostejností, nestarajíce se zdánlivě o to, že odpůrce dělá větší sérii. Po očku však bedlivě pozorujeme hru, s tísnivými pocity počítáme karamboly a ostražitě dbáme toho, aby si náš spoluhráč nepřipisoval. Když konečně přestane hrát, děláme, jako bychom toho nepozorovali, a

čekáme, až se dotkne našeho ramena a vyzve nás, abychom hráli. Pak se obrátíme udiveně a se slovy: „Už máte dost?“ váhavě přistupujeme ke hře. První šťouch se nepovede. I zavrtíme hlavou, usmějeme se s trpkou ironií a jdeme si vybrati jiné tágo. Poněvadž se tato historie opakuje častěji, vyměníme si za hry všecka tága, která potězkáváme znalecky v ruce s výrazem dokonalého odborníka. Když však všecko vybírání nic nepomáhá, tu obrátíme tágo gumičkou k zemi a brousíme jím po zemi, obcházejíce ostentativně celou hernu. Ale to všecko je málo platné. Počínáte se rozčilovati a hraje ještě mizerněji, než dovedete, zatímco váš nepřítel (každý, kdo dovede více než vy, je váš nepřítel) pracuje tiše, bez hluku a hromadí sérii na sérii. Po každém nepodařeném šťouchu rozpřáhnete tragicky ruce, obrátíte oči ke stropu a obviníte nebeské mocnosti ze stranictví slovy: „Hrome, mám já ale dneska smůlu!“ Nejhorší ale jest, že odpůrce prohlédne vaši hráčskou nedostatečnost a hraje si s vámi jako štěně s bačkorou. Konečně usednete s výrazem uraženého křesťana a pronesete pochmurně: „Prosím vás, dohrajte tu hru, mě to dnes vůbec nebaví.“ Načež po delším handrkování vyrovnáte se s markérem, jemuž vytknete zejména, že kulečnick nestojí vodorovně podle pravidel moderní vědy a že jste zjistil na sukně asi na dva prsty prachu. Dejte číšníkovi najevo, že jím opovrhujete, poněvadž je nepoctivec. Nato usednete v kruh svých přátel a pomluvíte svého spoluhráče slovy: „To je hráč, že jste to jakživi neviděli. Tříská do toho jako kanonýr Jabůrek do Prajzů a všecky pozice rozbije. Ne a ne dát člověku pořádnou pozici. A sám dělá jedno ‚prase‘ za druhým a myslí si přitom, že hraje lépe než já.“

Kapitola třetí

O pomocných pohybech.

Někteří hráči užívají s větším či menším úspěchem různých pohybů, kterými zamýšlejí působiti sugestivně na běh koule. Tak doporučuje se zejména zdvihnutí ruce tak, aby lokty byly ve směru vodorovném, a nakloniti tělo v tu stranu, kam si přejeme, aby koule běžela. Za nejúčinnější se však pokládá, postavíme-li se na špičku jedné nohy, druhou pak nohou mohutným rozmachem zakroužíme kolem těla. Jestli po tomto výkonu si to koule nerozmyslí a nepoběží správným směrem, pak už opravdu nevím. O účelnosti vyplazování jazyka při hře se mínění rozcházejí.

Kapitola čtvrtá

Jakých slušných způsobů má dbáti zdvořilý hráč?

Někdy se stává, že ani nechtíce vrazíte tágem některému tlustému pánovi do břicha. V tomto případě vězte, že onen pán nepěstoval si blahobytné břicho za tím účelem, abyste mu do něho tágem šťouchali. I jest se nám omluviti trojnásobným „pardon“. Avšak naopak, shodíme-li prudkým pohybem pikolovi ták, na kterém jest uložena káva určená k požívání hostům, tu projevíme několika případnými výrazy mínění, že onen pikolo je holomek a pitomec. Někdy se přihází, že vrazíme si vzájemně s pánem, jenž hraje u vedlejšího kulečníku, tágo do zad. Tu obrátíme se, vyměníme si poklony a napravíme situaci nějakým vhodným žertíkem.

Kapitola pátá

O umění takzvaného „otravování“. – „Dobrý šťouch se neztratí“ (závěr poučný a filozofický).

Copak jmenujeme „otravování“? Otravování jest takové počínání, kterým snažíme se způsobiti ve svém protivníkovi různé stavy psychické jako: veselost, nevolnost, hněv, pohnutí, žal, zármutek a jiné pocity, kterými je odpůrce rozptylován a ve svém hráčském myšlení nedostatečným činěn. Jeho ruka stává se následkem otravování nejistou a hráčské vědomí se zakalí, čímž úspěch jeho hry bývá ohrožen. Za účelem otravování užívati jest najmě těchto úsloví: „Ta nepřijde!“ tvrdíme s určitostí, dříve než přiložil protivník tágo ke kouli. Nebo: „Jestli tahle přijde, pak jdu pěšky do Mekky!“ Nebo: „Je tam díra,“ načež spoluhráč odpovídá důstojně: „Já ji zacpu!“ Když však koule přece „dírou“, to jest prostorem mezi mantinelem a druhou koulí uteče, tu uvítáme tuto událost radostným poplácáváním do stehů a bouřlivou veselostí, do které vpadá sbor našich přívrženců různým chechotem a hlučným podupáváním.

Někdy koule oběhne několikrát čtverhran kulečníku, ač to nebylo zamýšleno, a přesto nastane karambol. Tento úkaz vyjadřuje zásada „Dobrý šťouch se neztratí,“ kterážto poučka je vlastně parafrází principu o zachování energie: Dobrý šťouch se neztratí ani ve hře, ani v životě.

Praktická rukověť hry mariáš

Na počátku naší úvahy klademe výroky dvou jak věhlasných, tak příkrých odpůrců. Jeden z nich, ctihodný Alfons z Boulogne-sur-Mer, jenž byl, jak známo, vynikajícím obchodníkem koňmi (žil na počátku 17. století), praví: „Hra zv. mariáš je zdlouhavá, směšná, ducha umrtvující, infámská a nesmyslná (infamis, seu absurda). Vážní mužové se této hře vyhýbají a hrají ferbla...“ Naproti tomuto výroku, jehož oprávněnosti dnes již nikdo patrně hájiti nebude a jehož stranická zaujatost padne každému do očí, klademe mínění jemného a vzdělaného muže, šlechtného abbého Sagavira z Antiochie: „Hra mariáš je příjemná i slušná, i Bohu milá a vzbuzuje mírnou, křesťanskou veselost. Hrají-li osoby laické s osobami stavu duchovního, utvrzuje zároveň ve víře svaté.“^[4]

Kapitola první

O mariáši obecně. Hlášení sedmy.

Platí za obecně uznané pravidlo slušnosti karbanické, že vyzve-li tě kdo k partii mariáše, nastrojíš lhostejný obličej, dáš se ku hře chvíli nutiti a konečně usedneš ke kartám s výrazem trpného odporu. Nedávej nikdy najevo, že tě hra těší; mohlo by se o tobě říci, že hraješ o peníze. Jsi-li „forhontem“, to jest hráčem, jenž volí, vyber si rychle trumfa a odlož ho stranou. Nemůžeš-li voliti ze sedmi karet, jdi „do lidu“ – vyber si některou kartu z pěti zbývajících. V žádném však případě nedávej najevo nelibost nad špatným listem nevrlymi výrazy jako: „Aby ti pámbu ručičky pozlatil!“ nebo „Kam jsi ty ruce strkal?“ Vůbec platí při hře v karty zásada: „Při kartách se nemluví!“^[5]

A když jsi zavolil, odlož karty do „talonu“ a otaž se povznešeným hlasem: „Dobrý?“ Jsi-li pochválen, pochlub se, to jest, ukaž trumfy. Máš-li nejméně pět trumfů, pak můžeš hlásiti sedmu neboli „ultimo“. Hlásiti „ultimo“ na méně než pět trumfů je zpupnost, ať nedím opovážlivé spoléhání na milost Boží, neboť ani na pět trumfů nemáš zaručeno, že musíš sedmu udělat. Ale naopak nejvyš neslušno je od protihráčů, pozorují-li, že odpůrce sedmu prohrává, mávati vysoko kartami nad hlavou, tlouci při zabíjení kotníky o stůl, spustiti vítězný pokřik: „Co dělá ta sedma?!“ anebo zanotovati ironický popěvek: „Kdybysi za mořem byla, ty musíš být žena má...“ Jenom mravně otrlí a zchátralí lidé spustí, podaří-li se jim zabíiti sedmu, škytavý a dávivý smích a pronášejí s hlasitým řehotem: „Hru sice nevyhrál, ale zato prohrál sedmu!“ Netuší, jakou bolest působí tím citlivé duši.

Kapitola druhá

Hra flekovaná.

Stává se velmi často – u hráčů, kteří nehrají „při zdi“, skorem pravidelně –, že „forhont“ za svoji volbu není pochválen. V tom případě poškrabe se jeden z protihráčů za uchem, spočítá si karty a opět se poškrabe za uchem a pak řekne: „Tak teda flek!“ Místo výrazu „flek“ může se říci též „malej“ anebo stačí pouze cvrknouti prsty o karty. Postižený „forhont“ buďto mlčí, nebo když „se cítí“, odpoví neohroženě: „Coo? Flek? To je ale opovážlivost!“ A potom počítá svoje karty a pak se poškrabe za uchem a pak opět počítá svoje karty a konečně řekne: „Tak dobrý! Ale vyhrát!“ Ale někdy se „forhont“ nedá a odpoví chladnokrevně: „Re!“ Po tomto výroku nastane ticho, věštící bouří. Hráč, jenž pronesl osudné: „Flek!“, šťouchne svého souseda a praví: „Koukej, on se točí, tak dávej pozor!“ A soused si sahá na čelo, počítá karty a vzdychá: „Lidi, kdybych ted’ věděl, co nevím!“ Pak oddá se meditaci a rozmlouvá polohlasně: „Co ten chlap může mít, že se točí?“ – Ale soused dal flek, tak teda něco má. Tak víte co: „A já jdu ještě vejš!“ Tím, že třetí hráč odvážil se dáti „tutti“, popudí bojechtivost „forhontovu“ na nejvyšší míru. Tu zapomene na svoji rodinu, vlast i víru a celý svět. „Tak, abyste věděli, mládenci, že si se mnou nebudete hrát,“ zařve hlasem tuším, tak: „Retutti! Na ten kart se budu točit až do alelujá!“ Pak následuje hra plná nezapomenutelných okamžiků. Celá hospoda se seskupí kolem hráčů, aby s nejvyšším zájmem sledovala napínavou hru. A průběh zápasu vypravují si účastníci ještě po letech.

Kapitola třetí

O betlu a durchu.

Betl nazývá se podle slavného karbaníka Václava Bartůňka ona hra, „při které ten, jenž hraje betla, nesmí udělat ani štych, jináč je tam“, a naopak durch, podle slov téhož myslitele, „to je hra, na kterou musí mít silný list, aby udělal všechny štychy...“^[6]

Jestliže je při mariáši vůbec požadavkem, aby hráčové svoje city krotili a nedávali jich najevo ani slovem, ani skutkem – platí to při betlu a durchu zvláště. Velmi odsouzeníhodno je počínání forhontovo, aby na toho, kdo jde na betla, obořil se slovy: „Ty lumpe, ty bys zasloužil flek, žes mně zkazil takový krásný list, mohl jsem hlásit sto a sedmu, ale já ti flek

nedám, protože jsem ti krásně ložil, abys viděl, že mám charakter!“ Takové počínání je nejen proti slušným mravům, ale je to také prozrazování karty, což padá tím více na váhu, že betl a durch jsou hry nesmírně nákladné.

Také neslušno je svého spoluhráče ponoukati slovy: „Namaž, ty nádivo!“ anebo připomínati za hry základní pravidlo mariáše: „Špatný hráč obrací,“ neboť vyškolený hráč má všechna pravidla v malíčku a není mu třeba zvláštního poučování.

Závěr

Význam mariáše v životě praktickém.

Nepopíratelný je ohromný význam mariáše v lidské společnosti. Pro velikou většinu lidí je hra v karty jedinou příležitostí k intenzivnímu přemýšlení. Hra mariáš podporuje ducha společenského, dává příležitost k řešení problémů národních i sociálních, i náboženských.^[7] Jakožto rozumný sport sílí svalstvo, mírně rozjařuje a dává zapomenouti na všechny trudy a útrapy života vezdejšího.

A jaký význam v českém životě má hra mariáš, netřeba snad zvláště připomínati. Pro tento eminentně národní a lidovýchovný význam mariáše apelujeme na rozhodující činitele, aby mariáš byl pojat do učebního plánu jako povinný předmět vyučovací.

Poučení, kterak se státi otcem

Úvod

Odhodlav se psáti o tomto na výsost důležitém předměť, jsem veden snahou, abych ctěné veřejnosti podal pokud možno vyčerpávající naučení, které bude zajisté uvítáno s radostným souhlasem. Pozorujeme totiž, že naše odborná literatura je právě v tomto směru velmi nedostatečná; ač máme poučné literatury hojnost, přece nikde se nemůžeme dočísti, jakým způsobem bychom slušným a nenápadným způsobem otcí státi se mohli. A přece je u nás lidí, kteří jsou ochotni poučiti své bližní, kterak si v různých situacích životních počínati, množství převeliké. Skoro každé noviny opatřily si za mírný poplatek vzdělaného pána anebo dámu, kteří pod čárou s neskonalou rozkoší vykládají nezkušenému obecnstvu, kterak se ve společnosti pohybovati, před představenými a vyššími roztomile poskakovati, jak se šatiti,

choditi, pošklebovati se svým známým a se příjemně usmívati; kterak se baviti, dámám dvořiti, styky vyhledávati; co činiti, abychom byli chytrí, učení, hezcí a milí. I v domácnosti anebo již na plese slýcháme, kterak matinka, upravujíc zimničně na plesovém úboru své dcerušky různé ty kraječky, pentličky a volánky, uděluje poslední dispozice jako vojevůdce před rozhodnou bitvou slovy: „Ty musíš být chytrá!“ anebo: „Udělej se tam milou, to ti povídám!“ Také otec táže se častokráte syna svého: „Proč ty nejsi tak vzdělaný jako ti druzí? Věru, jiní rodiče mají ze svých dětí radost, když vidí, jak si vzdělaně chodí, jenom já mám takového neurvalce ve svém domě! A stál mne tolik peněz!“ – Avšak nikomu z otců ani učitelů nenapadne, aby vzal nezkušeného jinocha za ruku a pravil: „Tak a tak si počínati máš, aby ses stal otcem!“ Rodiče nebo jejich zástupci toho nečiní, pročez vezmu na se tento úkol já řádky následujícími:

Kapitola první

Soukromokapitalistické důvody nabytí otcovství.

Lidé, kteří se zabývají národním hospodářstvím, stanuli často před překvapujícím úkazem, že otcí stávají se spíše a daleko lehčeji ti, kteří jsou hospodářsky silnější, než mužové kapitálově nedostateční, nejisté existence a málo výnosné živnosti. Konkrétní případ: Některá dívka je pro svoji krásu, ušlechtilost, jemnou povahu, dobrosrdečnost a různé vlohy tak obletována a ctiteli vyhledávána, že vzniká případ otcovství. Vyskytne-li se ve společnosti vytrvalých a vášnivých ctitelů jeden, který „to může dělat“, ten se stane také určitě otcem, a ti ostatní jsou brutálně odstrčeni a je jim dáno na srozuměnou, by se pokusili nabytí otcovství jinde. A jinde se případ zase opakuje: Kdo nenabude kapitálu, nenabývá pravidelně otcovství. Tento fakt je pro naši dobu stejně příznačný, jako zarmucující: Zámožný pán má právo státi se otcem a jeho chudobný přítel, třeba by si stejně horlivě a oddaně počíнал, nikoliv. – Kdo to může dělat, ten to dokáže, kdo to nemůže dělat, ten nic neudělá? Opět jeden důkaz, že ovoce činnosti bezejmenných mas urve neprávem silný jedinec.

Kapitola druhá

Sociální citění důvodem pro nabytí otcovství.

Na druhé straně máme příležitost konstatovati, že příliš hluboký cit pro hospodářsky vykořisťované vrstvy bývá nezdůvodněným důvodem k získání otcovství. – Vidíme představeného rodiny, nadaného smyslem pro sociální spravedlnost, který pokládá za svoji povinnost zastati se utlačované služky před zlou a rozkazovačnou manželkou; i ulehčuje těžký život pomocnice v domácnosti tím, že snaží se všemožně, aby necítila tak svoji osamocenost v chladné cizině, laskavými slovy vnáší v její duši paprsek lásky, lichotným pohlazením a milými pozornostmi nahraňuje hýčkání milované matičky. Stará se bedlivě, aby její zdraví těžkou prací netrpělo, a proto pomáhá jí, pokud síly stačí, při konání domácích prací; doprovází ji do sklepa pro uhlí, pilně pozor dává, aby na vlhkých schodech nesklouzla a sobě neublížila; obzvláště si libuje, když může jí pomoci při rozvěšování prádla na půdě. Tato humánní činnost bývá závažným důvodem pro vznik otcovství.

Kapitola třetí

Humánní, vzdělané, inteligentní a odborné důvody pro vznik otcovství.

Avšak nejenom humánní citění, ale i humanistické studium může míti za následek otcovství. Jsou například studenti, kteří byli najati, aby vyučovali v rodinách žáčky, kteří nevalně v jazyku řeckém a latinském prospívají. Tehdy se velmi často stává, že dospívající dcera rodiny zajímá se o humanistické vzdělání více než její malý bratr. Z tohoto humanistického poměru může při nedostatečném dozoru rodičů vzniknouti případ otcovství. Vůbec pozorujeme často v praktickém životě, že pro vzdělanost, duševní styk, ušlechtilou korespondenci jest mezi mladými inteligentními dámami i pány, kteří se cítí býti osamělými, nevšední zájem, který podporuje populaci v míře ne nepatrné. Příkladem toho budiž inzerát:

Mladý inteligentní pán, s ideálními názory, na slovo vzatý odborník ve výrobě likérů, rád by si dopisoval s jemnou, vzdělanou slečnou, která by větším věnem vládla, za příčinou výměny názorů. Nab. pod značkou „Dobrá branže“.

Z toho vidíme, že i odborné znalosti zesilují sklon k otcovství.

Závěr

O výhodách stavu otcovského.

Výhody otcovství nasnadě leží. Není-liž radostí přenesmírnou, pocitem nad jiné blaženým, býti otcem roztomilého děcka, které náš život plným a hodným činí? A jak bezútesný jest život muže bezdětného! A jaké důstojné vědomí býti člověkem státotvorným! Dáme-li státu poplatníka, vojína a přesného úředníka, dosti jsme učinili. – Nemusí a také nemůže každý býti otcem vlasti anebo otcem chudých. Buďme otcí!

Oldřich a Božena

to jest:

Poučení, kterak vlastenecké příbytky vyzdobiti máš

Pro příslušníky středních vrstev

Kapitola první

Středem a řekněme přímo: inkarnátem konzervativního názoru světového každé vlastenecké domácnosti je pohovka. Pohovka budiž úzká a dlouhá, potažená červeným nebo zeleným plyšem s divokými secesními květy a jinými ornamenty. Dále vyznačuje se vysokým, ba velmi vysokým opěradlem, na němž malebně jsou rozestaveny skvostné porcelánové předměty, a to: velkonoční zajíčkové, vázičky, pejskové s něžně modrými očima a jiné. Nechybí tu ani babička s kývající hlavou. – Jak z popsaneho vidno, slouží taková pohovka pouze k okrase. Ulehnutí na ni byla by rouhavá svatokrádež, které se nesmí odvážiti ani přednosta domácnosti. Jemu je vyhrazena k odpočinku pohovka v kuchyni, pokrytá černým voskovaným plátnem už značně potrhaným; tato pohovka je zajímavá tím, že má vždy zlomené péro, takže ulehnete-li na ni, vydává zvuky jako socha Memnonova. Takové zvuky vydává též přednosta domácnosti, mají-li jeho vnitřnosti strávití po nedělním obědě vepřovou s knedlíkem. Pohovka i přednosta domácnosti zápasí se stejnými obtížemi. Ale otec rodiny čte mimoto Národní politiku a usne.

Kapitola druhá

Výzdoba stěn. – Album fotografií a co má obsahovati. – Vypravujme životopisy svých milých příbuzných! – Kredenc. – Jeho určení v historii lidstva.

Stěny pokojů buďtež vyzdobeny jásavými barvami. Velmi dobře hodí se červené nebo modré vlčí máky jako ornamentální výplň. Zvláště bedlivý měj zřetel k výběru obrazů, aby na první pohled bylo patrné, že přebývá tu duše umělecky cítící. Jaké předměty hodí se nejlépe k výzdobě pokojů? Takové, o nichž praví obchodní prospekty, že „nemají chyběti v žádné vlastenecké domácnosti“. Je to především monumentální Oldřich a Božena, Mistr Jan Hus před koncilem kostnickým, nelze povrhnouti též Bitvou na Vítkově aniž Lešetínským kovářem. Někteří libují si také ve Vítězné písni svobody. Není ani příliš drahá, povážíme-li ten houf vynikajících lidí, které představuje. Velmi pěkně vyjímají se také všelijaké ty Rozmysli-si-Mařenky. – Rámy těchto obrazů buďtež pokud možno bronzované, vždycky ale masivní, aby štěnice, tato milá domácí zvířátka, která tolik milují domácnosti středních vrstev, jsouce též konzervativního smýšlení, našla tu svůj úkryt a nerušila svou okázalou přítomností stylovost zařízení.

Na stole leží album. V tom albu jsou fotografie. Jsou tam tetky s křivými hubami, strýčkové s pivně bonhomními obličejí; také najdeme tam podobizny sestřenic, těch, co udělaly velké štěstí, těch, které udělaly prostřední štěstí, i těch, které neudělaly žádného štěstí. Fotografii je hodně. Proto máme ještě jedno album starší, které je uzavřené, ale ukáže se každému návštěvníkovi bez požádání. Co pak se nevejde do alb, rozestaví se po etažérech, po stolech a stoličkách a pověsí se na stěnu, aby nezůstalo místečka prázdného. Když přijde návštěva, ujměte se jí, vod'te ji obrázek od obrázku, vysvětlete jí, koho představuje, a o každém vypravujte stručně jeho životopis. Dělá to dobře. Aspoň návštěvník vidí, že nejste jenom tak ňáký a že máte hodně přízně a známostí mezi lidmi.

Ve vývoji fotografie možno konstatovati trojí období. – První je doba kamenná. V této době dívají se fotografovaní strnule do objektivu, takže obličej vypadají jako kamenné. Z očí zírá strach z neznámého přístroje a zároveň obavy, aby to nebyl nějaký podvod a podobenka se povedla, když už to stojí tolik peněz.

Druhá je doba literární. V té době rozšířila se neobyčejně vzdělanost po všech krajích, soudíme tak podle toho, že každý dává se fotografovati s knihou v ruce na důkaz své úcty k literatuře. Aby rozšířilo svůj duševní obzor, cestuje tehdejší lidstvo do dalekých zemí (vždycky ale jen s knížkou). Vidíme rekruta s odstávajícíma ušima, stojícího na břehu moře, an drží knížku v ruce. Obstarožná dáma s butony a slunečníkem sedíc v pralese na poraženém kmenu je pohroužena ve čtení. Strýček Ferdinand, agent pojišťovny, je malebně opřen o antický sloup a říká si na knížkách.

A pak máme třetí dobu, dobu uměleckou. Tu je každý občan umělec, zrak jeho je neurčitě zastřen, bílá ruka opírá dumné čelo. Jsou to fotografie krásné, ale málo podobné originálům. Spíše podobají se duchům nedokonale materializovaným.

Leč nezapomeňme ve svém učeném pojednání na kredenc. Copak je to ta kredenc? Je to kus nábytku velmi podobný orchestrionu. Tato podobnost je tím nápadnější, že kredenc, přistoupíte-li k ní, vydává řinčivé zvuky jako tento oblíbený hudební nástroj. Kredenc je zlatý hřeb vlastenecké domácnosti. „Kredenc,“ praví jistý socialistický teoretik, „je viditelné znamení diktatury buržoazie.“ Tomuto mínění přisvědčujeme a dodáváme: Jak snadno bylo by možno třídní rozpory překlenouti, kdyby nebylo kredence! Chudí lidé mohou si dopřátí nanejvýše skleníku.

Kapitola třetí

Obecné myšlenky o ložnici. – Postele a obchodní lodě.

Do ložnice vstupujeme po špičkách, naplnění jsoucne šlechetnými pocity. Přicházíme na místo, odkud vyvěrá živý pramen občanských ctností. Je to svatyně slušnosti, dobrých mravů a respektu před zákonem, kde místo vůně kadidla velebně se vznáší zápach naftalínu. – Dvě postele, obchodním lodím s nákladem pytlů s moukou se podobající, stojí tu vážně a důstojně jako egyptské pyramidy, čistotně svítíce vysoko nastlanými peřinami. Rafaelova, Valašská nebo jiná madona, zavěšená nad postelemi, pohlíží z nebeských výšin s úsměvem plným porozumění, mrkajíc šibalsky olejovou lampičkou na manželský život.

Kapitola čtvrtá

Kuchyně. – Něco o takzvaných „kuchařkách“. – Myšlenky kuchařek. – Názor literárních historiků.

„Pravidla v domácnosti jsou znamením vzdělanosti,“ praví vynikající filozof a výrobce nábytku, Praha I. – Nemáme na mysli pouze ona pravidla pro život a různé republikánské průpovídky, které vydává sdružení Dobrobojců, ačkoliv i ty jsou nepostradatelné pro každého, jenž si není jist svojí ctností. Nemíníme ani různá ta „Boží požehnání“, kterým ostatně přejeme a ve kterých si libujeme.

Hodláme pojednati o takzvaných „kuchařkách“. Jsou to vyšívané pokrývky představující scény ze života rodinného. Komentářem k těmto uměleckým výtvorům bývají různé sentence, vyjadřující tradiční moudrosti po předcích zděděné, oděné nezřídka v roucho básnické. Slunná filozofie těchto veršů budí blahé vzpomínky gastronomické a podporuje zažívání. „Kuchařky“, jsouce působivým agitačním prostředkem pro stav manželský, jsou starými mládenci nenáviděny.

Ze spousty kuchyňských aforismů vybrali jsme si některé, které se nám obzvláště zamlouvaly.

Tak na příklad sentence eroticko-filozofická: „Kde láska a mír, snese se klidně života vír.“

Sentence gastronomicko-filozoficko-erotická praví, že „Hezké děvče, švestkové knedlíky je požitek pro naše jedlíky.“

Národohospodáři budou si pochvalovati toto axióma: „Když kuchařka přesolí, džbáněk piva oželí.“

Anebo: „Kuchařinko, šetři ohněm, nebo uhlí drahé jest.“

Pro studující medicíny je důležité věděti, že „mýdlo a voda zdraví dodá“, anebo „je-li vše v kuchyni čisté, bude ti jídlo chutnat jistě“.

Poněkud záhadná je hypotéza: „Kdo se s vodou nezlobí, svoje tělo ozdobí.“ Platí to pro alkoholiky, kteří se s vodou nezlobí, ale ozdobují svoje tělo požíváním lihovin? Pak by takový verš do řádné domácnosti nepatřil, to dá rozum.

Literární historikové, pojednávající o této kuchyňské poezii, tvrdí, že sentence „kuchařek“ to byly, jež inspirovaly řadu básníků a básniček a daly vznik důležitému domácímu průmyslu, takzvané ženské literatuře.)

Závěr

Kdy je náš příbytek nejkrásněji a nejnádherněji zařízen? – Závistivé zvolání chudých příbuzných.

Náš příbytek je nejkrásněji zařízen, když chudí příbuzní, byvše uvedeni do našich pokojů, sprásknou ruce a zvolají se závistivým obdivem: „Bože, lidičky, vy to tu máte jako v ráji! To muselo košťovat peněz! No je, když se na to má...“

Tehdy můžeme říci, že naší domácnosti nic nechybí.

Kupido

to jest návod:

kterak dívku osloviti, s ní se seznámiti, mnohých undrholtů aneb rekrací s ní používati a
posléze však nikterak s ní ve stav manželský vstoupiti. Pro mládež dospívající.

Úvod

Svoje ctihodné vrstevníky volám za svědky, že názor jisté věhlasné spisovatelky a redaktorky Společenského rádce v rozšířeném rodinném listě je nesprávný. Míním tuto odpověď na dotaz „Nezkušené z Košíř 675“:

Která dívka nedá svým chováním příčinu, nebude neznámým mužem oslovena. Řádné dívky najdou vždy způsob, kterým odkáží opovážlivce do patřičných mezí.

Tato filozofie nezdá se býti správná a každý světa znalý muž dá mi na základě svých životních zkušeností za pravdu, že mnoho dívek bylo neznámým mužem osloveno, aniž daly svým chováním příčiny, a nenalezly vždy způsobu, kterým by odkázaly opovážlivce do patřičných mezí. Nevím, do jaké míry se poměry změnily. Soudím však, že i dnešní pokolení najde v mých kapitolách mnohé poučení, a jest mým přáním, aby símě mé zralé moudrosti padlo na půdu úrodnou!

Kapitola první

Oslovování dívek na ulici. – Způsoby oslovování. – Oslovení obyčejné a oslovení vtípné.

Dívka, jež si přeje býti neznámým mužem oslovena, ubírejš se volným krokem po ulici a zajímejž se vytrvale o předměty vystavené ve výkladních skříních. Podnikavý jinoch, užřev onu dívku, pustí se za ní a zajímá se taktěž o předměty vystavené ve výkladních skříních, ale přitom pohlíží dívce po očku do tváře. Potom ji předejde, aby se opět vrátil, a pohlédne jí významně do očí. Dívko, opětujž láskyplně pohled mladíkův, aby poznal, že tvoje srdce je mu nakloněno. Stane-li se tak, tu přistoupí zamilovaný mladík odhodlaně k dívce, přesvědčí se

bleskurychlým pohledem, zdali ho nepozoruje někdo známý, a otáže se starostlivě: „Na koho čekáte, slečno?“ Odpověď bývá v devadesáti případech ze sta: „Čekám na svoji přítelkyni.“ Nato jinoch projeví názor, že přítelkyně už asi nepřijde, čemuž dívka přisvědčuje a slibuje, že přítelkyně od ní dostane, že ji nechala marně čekat. Mladý muž nedává nikdy najevo, že nevěří v existenci oné imaginární přítelkyně. – Popsaný způsob seznámení nazýváme obyčejným. Duchaplní lidé užívají oslovení vtipného: „Slečno, čekáte na mne?“ Vynikající rutiněři v oslovování navazují omračujícím způsobem: „Jejej, slečno, co děláte? My jsme se už dávno neviděli!“ Nedoporučuji však přílišnou vtipnost ve styku s dámami, neboť ženy jsou vůči duchaplnosti nedůvěřivé, pokládajíce ji podezřívavě za nevážnost vůči své osobě.

Kapitola druhá

Jest povinností jinochovou se oslovené dívce představit. – Jakých formalit při představení třeba dbáti? – Jaké druhy dívek rozeznáváme?

Je samozřejmá povinnost kulturního pána, aby se dívce, kterouž byl oslovil, představil. Při představení dbejme těchto formalit: Nikdy neudávejme svého správného jména ani charakteru. To by byl hrubý přehmat, který by mohl míti v budoucnosti nemilé následky. Ostatně udati svoje správné jméno byla by mystifikace, neboť oslovená dáma očekává každým způsobem váš milostný pseudonym. Dívky oslovené rozdělil jsem na základě svého vědeckého badání v tyto kategorie:

Dívka naivní.

Dívku naivní poznáte podle tohoto dialogu:

„Slečno, na koho čekáte?“

„Hihhi...“

„Slečno, smím vás doprovodit?“

„Já... nevím...!“

Odstup od naivní dívky a vyhledej si jinou. S naivní dívkou navazovati milostné styky je trudná roboty.

Dívka s lorgnonem

touží po nezištném, ideálním přátelství. Má názory. O Beethovenovi vyjadřuje se sympaticky a dává přednost Hraběti Luxenburkovi před Kouzlem valčíku. – K důvěrnější známosti se nedoporučuje.

Dívka, která je kinoherečka

anebo jejíž sestra je kinoherečka.

V prvním případě je to kontoáristka, v druhém prodavačka nebo švadlenka. Oba typy sympatické a milováníhodné.

Dívka s tenkými rty.

Před tou prchni, ó panici, v panické hrůze! Dívky s tenkými rty jsou odhodlány s krvelačnou energií stát se věrnými manželkami.

Dívka se zatoulanýma očima

je k intimním stykům znamenitě preparována tzv. ženskou literaturou. Mluví nepřítomně nadzvedajíc proutkově tenké obočí. Svůj pád provází štkáním, inspirovaným literaturou, které je tím konvulzivnější, čím silnější je reminiscence na analogickou partii oblíbeného románu. Píše dlouhé dopisy: „... svoje srdce jsem rozdávala, rozdávala, rozdávala a mně nikdo nic nedal...“

Po krátké, ale intenzivní známosti loučí se s vámi slovy: „Ani ruky mi nepodáte?“

Kapitola třetí a závěr

Telepatické vlivy přátel a známých na milostné styky. – Závěr: Kdy je nejlépe něžný poměr rozvázati?

Je podivuhodný zjev, který provází každý ilegální milostný poměr, že jdeme-li se svojí dívkou po ulici, potkáváme každou chvíli nějakého dobrého přítele nebo známého, který nás pozdraví s kanibalskou přívětivostí a prohlíží si naši průvodkyni s důkladností odborníka. Tento záhadný úkaz dovedli by snad rozluštit pouze okultisté, neboť je nad slunce jasnější, že v tom mají prsty jakési astrální bytosti.

Zpozoruješ-li včas takového příjemného známého, počínej si tímto způsobem: Přilož svoji ruku na pravou tvář tak, abys neviděl svoji dámu, a pohlížej vytrvale vzhůru nebo doleva. Tímto způsobem vzbudíš dojem, že ona slečna s tebou vůbec nejde a že je čirá náhoda, že jde vedle tebe.

Závěr

Mnohdy začne dívka vypravovati srdečným hláskem, že její bratříček už dostává zoubky nebo že její sestřička je velmi nadané dítě a že je první ve třídě. Tu zbystři svoji ostražitost. To jsou podezřelé známky příliš mocného smyslu pro život rodinný. Když pak řekne, že jak se má její tatíček s matinkou rád, to že se hned tak nenajde; že taková domácnost je její ideál – vůbec: jakmile padne osudné slovo: matinka, tu pamatuj si, jinochu: Nebezpečí v průtahu! Smekni svůj klobouk a použij nějaké výmluvy jako: „É – slečno, právě jsem si vzpomněl, že slíbil jsem svého přítele, jenž je na smrtelné posteli, navštívit, poněvadž mi chce před smrtí nějaké tajemství svěřiti.“

A poroučej se co nejrychleji. Žádné otálení! Poslechni mne, ó jinochu, a uvidíš, jak mně budeš děkovat!

Kalendář paní a dívek českých na obyčejný rok

to jest:

Stručné popsání jednotlivých dnů v týdnu

a zároveň

návod, kterak zařídit správnou životosprávu,

k tomu

připojený jídelní lístek pro celý týden, podle něhož-li hospodyňka vařiti bude, svému manželovi velmi se zalíbí.

Podle nejnovějších pramenů.

Úvod

Jsem člověk zkušený a tak moudrý, že mně je to samotnému hloupé. Za svého života prošel jsem množstvím domácností a byl jsem strážníkem několika set kvartýrských. Vezměte tudíž toto pojednání s patřičnou vážností. Obsahuje mnoho praktických pokynů a bude vám užitečno, budete-li rady mé následovati.

Pondělí

Pondělí zahajuje popelář zvoncem. Tvrdí se sice, že popeláři prosí o popel každý den, hlučně při tom zvoníce, aby dodali své prosbě důrazu; avšak v pondělí vystupují v roli mravokárce, jejich celý zjev mluví: „Občané! Včera byla neděle a vy jste hýřili. Avšak stojí psáno: Popel jsi a v popel se obrátíš!“

Máme za to, že pondělí je tak jako tak den Bohem zavržený; nebylo by tedy třeba, aby bylo v pondělí velké prádlo. Avšak je už psáno v knihách osudu, že tento den naplněny budou příbytky naše zápachem mydlinek, špinavého prádla a svárlivým pokřikem žen s mrzutě rozčuchanými účesy. Smiř se tedy, ó manželé, s dýchajícími hrnci na plotně a s mokřým prádlem, rozvěšeným po kuchyni. Neoddávej se jizlivým úvahám při pohledu na rozválené postele, nespílej hrubě, nemáš-li kam usednout, buď trpěliv – vždyť jsi manžel!

V pondělí vaří hospodyňka hrách a k tomu jsou párky. Hrách je přesolený a připálený, poněvadž je pondělí.

Úterý

Úterý je den laskavější. Zmizely mydlinkové páry, jež působily pochmurné myšlenky. Prádlo se kropí a skládá. Budeme mandlovati. Doporučujeme mechanický mandl paní Majdaleny Džbáňkové. Je sice o pět krejcarů dražší, ale zase není tam tolik klepů jako u paní Macourkové. Povídají tam o vás, vážené dámy, že máte prádlo samou záplatu a přitom děláte honoraci. A ještě jiné neslušnosti, jako „on si ji beztoho neveme, dyť nemá ani jednu košili celou a měla mít s tím sládkem...“ (a dál se šeptá). Víte, slečny, já tomu nevěřím, ale prosím vás, lidem nemůžete zacpat huby... tak buďte trochu pozornější, ať vás každý nevidí... mechanický mandl zničil mnohou dobrou pověst ctnostné panny.

K obědu máme šklubánky hojně posypané mákem a maštěné vepřovým sádlem. Najíme-li se šklubánků, tehdy plazí se duch těžce po zemi jako podzimní mlhy po stráních. Či domníváte se, že by Rouget de l'Isle byl složil Marseillaisu, kdyby se byl býval najedl šklubánků?

Středa

Jaký by to byl krásný den! Avšak kamna nedělají dobrotu; vybuchují jako naftový motor, a proto musí přijít kamnář. Kamnář se pošťourá v kamnech, zamaže všecko sazemi, očerní manželku, dítky a služku, zasmradí byt a nakonec prohlásí, že kamna nejsou v pořádku, protože vybuchují.

Z toho důvodu jsou houskové knedlíky mazlavé a vláčné a tuhé hovězí je usazeno pevně v zahoustlé omáčce z rajských jablíček.

Čtvrtek

Tento den je vážný a klidný. Je to den žehlení. A žehliti nutno s velebnou důstojností. Při žehlení zpívají se písně. Avšak nikoli laškovně a frivolní jako při čištění oken, nýbrž vážně s poučným obsahem. Doporučuji líbezně prozpěvovati: „U potůčku seděla...“ nebo „Letěli jsou tři havrani, proč jsi bledá, mladá paní, carara.“

K obědu máme zemlbábu. Je to jídlo sentimentální, hodící se k celkové náladě dne.

Pátek

V pátek byl náš Spasitel ukřižován. Na památku nevinně prolité krve Beránka božího je ukrutné pronásledování manžela a mužských členů domácnosti skrze nelidské čištění, smýcení a rámusení. Po celém domě ozývá se klepání koberců, které připomíná pověstné „rochesterské klepání“, jímž strašili duchové nebohou rodinu Foxovou a založili hnutí spiritistické. Tento den je zvykem partají pokřikovati z pavlače na dvůr; a naopak domovnice pokřikuje ze dvora na pavlač. Vyměňují se názory ohledně klepání koberců.

V pátek máme bramborovou polévku a buchty, poněvadž byl Spasitel ukřižován. Takový oběd mají též židé, ačkoliv jim do umučení Páně nic není.

Sobota

Neblahá vášeň čištění neúprosně pokračuje. V bytě sviští rýžový kartáč, na podlaze jsou louže vody: Drhne se podlaha. Obyvatelé křesťanského náboženství oprašují nábytek a leští kovové nádoby, které je honosně rozvěšeno v kuchyni. Necht' se blýští jako metal hrdiny od Solferina na Boží tělo, aby nás návštěvy nepomluvily!

Židé však mají již uklizeno, poněvadž je jejich den Páně. Mužové izraelští nasadí si vážně cylindr a odeberou se do synagogy, aby pěli k chvále sabatu píseň „Lecho dodi – likras kalo“. Pak jdou domů a usadí se labužnicky za stůl, neboť mají dnes oblíbené jídlo „šolet“, to jest hrách s rýží a kousky husí, zvané po hebrejsku „Hintergestell“ a „Gänsekräs“. Odpoledne jdou do kavárny, dají si bulku a hovoří o malých obchodech a velikých daních.

Avšak lid křesťanský má k obědu nudle. K večeru se posadí rodina na židle a myje si ve škopíčku nohy. Pak vezme se čisté prádlo a jde se do biografu užívat světa.

Neděle

Ještě v deset hodin dopoledne ozývá se z ložnice jakési funění a chrochtání, poněvadž je neděle, den Páně. Pobožné dívky jdou ukazovati svoje šaty a pošklebovati se svým přítelkyním do kostela. Bezbožné dívky jdou za tímto účelem na promenádu. Hlava rodiny chodí po kuchyni a zívá hlasem strašlivým, poškrabuje se po zádech, a vleče za sebou kšandy jako dvouocasý lev. Poněvadž nahlíží pod pokličky, je svojí zákonitou manželkou potupně vykázán z místnosti.

K obědu je vepřová se zelím a knedlíkem, poněvadž je den Páně. Po obědě ulehne hlava rodiny na pohovku. Opět ozývá se funění a chrochtání po celém domě. Obyvatelé z království čtou Političku, na Moravě však Lidovky, a pozorně si všímají moudrých rad a naučení pana Kočkodana a slibují se slzami v očích, že budou jich následovati, aby je každý chválil, že vedou spořádaný život. K večeru se jde do hospody. Pivo hořkne ještě více pomyšlením, že je zítra pondělí.

POZNÁMKY:

^[1] Rodinný fideikomis = (ve středověku) zvyklost, (později) právní norma, kterou se zajišťovala dědická nedílnost jmění (zvl.) pozemků a dědická posloupnost. *Pozn. red.*

^[2] Peněžitá odměna. *Pozn. red.*

^[3] Žaket. *Pozn. red.*

^[4] Abbé Sagavir de Antiochia: *Apologia mariaginis*.

^[5] „O slušném chování při hře v karty“, řeč, kterou přednesl na valném sjezdu Zemské jednoty čsl. karbaníků posl. F. X. Partička.

^[6] Václav Bartůněk: *Betl a durch*, III. díl, str. 752.

^[7] PhDr. Artur Shorek: *Sociologický význam mariáše*. Lipsko 1898.